

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Katedra jihoslovanských a balkanistických studií

Diplomová práce

Bc. Canka Amelian

Dobrudža jako „jablko sváru“ mezi Bulharskem a Rumunskem

Dobruja as „the apple of discord“ between Bulgaria and Romania

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Jiřímu Našincovi za vedení práce a cenné rady, které mi poskytl při psaní diplomové práce. Poděkování bych chtěla také věnovat své rodině, která mě po celou dobu studia podporovala.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 16. prosince 2019

.....
Bc. Canka Amelian

Klíčová slova

Dobrudža, dobrudžská otázka, Bulharsko, Rumunsko, Vnitřní dobrudžská revoluční organizace, Craiovská dohoda

Keywords

Dobruja, Dobrujan question, Bulgaria, Romania, Internal Dobrujan Revolutionary Organisation, Treaty of Craiova

Abstrakt

Diplomová práce si klade za cíl představit vznik a vývoj dobrudžské otázky v rámci bulharsko-rumunských vztahů. Práce se tedy zabývá historickým vývojem této otázky v období po rusko-turecké válce (1877–1878) až do druhé světové války. Zvláštní pozornost bude věnována také mezinárodnímu kontextu dobrudžské otázky. Předmětem práce bude rovněž analýza Smlouvy o respektování práv menšin, Zákona o organizaci Nové (jižní) Dobruže a Zákona o kontrole agrárního vlastnictví. V další části diplomové práce bude představena Vnitřní dobrudžská revoluční organizace (VDRO). V závěru se zaměříme i na Craiovskou dohodu a její význam pro bulharskou a rumunskou stranu.

Abstract

The aim of this master thesis is to introduce the origin and development of the Dobrujan question within the framework of the Bulgarian-Romanian relations. The paper deals with the historical development of this question during the period after the Russo-Turkish War (1877–1878) until World War II. Special attention is also paid to the international context of the Dobrujan issue. The subject of the thesis includes an analysis of the Protection of the Minorities Rights Agreement, the Law on the Organization of New (Southern) Dobruja and the Law on Control of Agrarian Property. The Internal Dobrujan Revolutionary Organization (IDRO) is introduced in the next part of the master thesis. In conclusion the focus is on the Treaty of Craiova and its importance for the Bulgarian and Romanian participants.

Obsah

ÚVOD	7
1. Vznik dobrudžské otázky	9
2. Historický vývoj otázky Dobrudže	19
2.1. Po rusko-turecké válce až do druhé balkánské války.....	19
2.2. V průběhu první světové války	23
2.3. Meziválečné období	26
2.4. V průběhu druhé světové války.....	28
3. Smlouva o respektování práv menšin	29
4. Vnitřní dobrudžská revoluční organizace	42
5. Mezinárodní kontext dobrudžské otázky	56
6. Craiovská dohoda	60
ZÁVĚR	71
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ODBORNÝCH PRAMENŮ	74
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	79
SEZNAM PŘÍLOH	80

Úvod

Dobrudžská otázka, která se poprvé objevila po podepsání Berlínské smlouvy z roku 1878, měla velký význam v bulharsko-rumunských vztazích, a to především po druhé balkánské válce a po rumunské okupaci jižní části oblasti. Zatímco Rumunsko zavedlo potlačující denacionalizační režim na nově nabyté půdě, Bulharsko se snažilo přitáhnout zahraniční pozornost k problémům místních Bulharů. Rumunsko se snažilo nejen integrovat Dobrudžu do svého státu, ale také ji učinit součástí národa. Z hlediska modernizace lze říci, že Bulharsko i Rumunsko byly částečně závislé na velmocích. Rumunsko ani Bulharsko nepředstavovaly úspěšný model rychlé integrace jižní Dobrudže ke svému státu. Zatímco propagandistická stránka uplatňování územních práv byla stále výraznější, ekonomická stránka problému zůstala nedořešena.

Předkládaná práce se pokusí v co nejsyntetizovanější podobě poskytnout obecný popis jevů a procesů vedoucích ke vzniku dobrudžské otázky. Dále bude pozornost věnována hlavním oblastem vlivu a důsledkům projevu zavedeného denacionalizačního režimu v oblasti Dobrudže.

Diplomová práce si klade za cíl představit vznik a vývoj dobrudžské otázky v rámci bulharsko-rumunských vztahů. Práce se tedy zabývá historickým vývojem této otázky v období po rusko-turecké válce (1877–1878) až do druhé světové války. Zvláštní pozornost bude věnována také mezinárodnímu kontextu dobrudžské otázky. Předmětem práce bude rovněž analýza Smlouvy o respektování práv menšin, Zákona o organizaci Nové (jižní) Dobrudže a Zákona o kontrole agrárního vlastnictví. V další části diplomové práce bude představena Vnitřní dobrudžská revoluční organizace (VDRO). V závěru se zaměříme i na Craiovskou dohodu a její význam pro rumunskou a bulharskou stranu.

Tato práce vznikla za použití různých historických pramenů a studií v knižní či digitalizované podobě. Po první světové válce bylo vydáno značné množství memoárů přímých účastníků tragických událostí v Bulharsku v období let 1912–1918. Například studie *Румъния в Добруджа 1913–1916* bulharského novináře Petra Gabe se zabývá dobrudžskou otázkou a dokazuje, že zavedený sociálně ekonomický režim v Dobrudži ze strany rumunského státu způsoboval neustále napětí ve vztazích mezi Bulharskem a Rumunskem.

V době okupace jižní Dobrudže ze strany Rumunska (1918 až září 1940), se v bulharském periodickém tisku neustále uváděla fakta o pokračujících pokusech

rumunských úřadů omezit vzdělávací činnost a kulturní aktivitu Bulharů, dále o obtížné ekonomické situaci obyvatelstva v této oblasti a snahy orgánů (prostřednictvím zesíleného kolonizačního procesu za pomoci tzv. „regáženů“ pocházejících z vnitrozemí Rumunska a Arumunů z Makedonie) rumunizovat bulharské obyvatelstvo.

Bulharský historik Petăr Todorov provedl důkladné bádání na téma dobrudžské otázky a jeho práce významně přispěla k zachycení období činnosti Dobrudžského hnutí od roku 1925 do roku 1940. Jeho výzkum pokryl velmi širokou škálu problémů, jako například etno-demografické procesy, agrární vztahy, boje uvnitř Dobrudžského národněosvobozeneckého hnutí a ideologické proudy. Jeho práci však lze vytknout, že se primárně zaměřuje na Dobrudžskou revoluční organizaci (DRO), a to znamená, že se soustředí především na toto období levicové síly. Podobnou kritickou připomínku můžeme vznést k práci Ivana Georgieva: *Добруджа в борбата за свобода: 1913-1940: спомени и бележки за добруджанското революционно движение.*

Jako samostatné studie o této otázce lze uvést historicko-vědné tituly, které se zaměřují na konkrétní oblasti v Dobrudži. V těchto souhrnných studiích se objevují málo známá fakta a jména účastníků boje proti rumunskému režimu. Autoři Ljubomir Zlatev a Hačik Lebigjan ve své studii: *Иван Хадживанов родови корени, общественик и деен ръководител на борбата за освобождението на Добруджа* objektivně zdůraznili, na základě autentických dokumentárních zdrojů, zásluhy všech rusenských členů Vnitřní dobrudžské revoluční organizace na podporu boje za zachování bulharského ducha v Dobrudži mezi dvěma světovými válkami.

Značně omezené jsou studie o problémech konkrétních nelegálních projevů Vnitřní dobrudžské revoluční organizace. Publikace bulharského historika Volodji Milačkova mají v tomto směru jednoznačný přínos. Pokus objasnit některé z nejdůležitějších okamžiků činnosti nejvýznamnějších vůdců organizace a momenty jejího vývoje provedl Ljubomir Zlatev ve své knize: *Вътрешната добруджанска революционна организация (ВДРО) 1923–1940.*

1. Vznik dobrudžské otázky

Dobrudža je historické území, které je zeměpisně umístěno v jihovýchodní Evropě. Dnes je tento region rozdělen mezi Rumunsko, Bulharsko a Ukrajinu¹. Teritorium Dobrudže je ohraničeno na západě dolním tokem Dunaje, na severu dunajskou deltou a na východě Černým mořem.²

Severní Dobrudža, patřící Rumunsku, je administrativně rozdělena na župy Konstanca a Tulča. Celková rozloha rumunské Dobrudže činí 15 570 km² a žije zde přibližně jeden milion obyvatel.³

Jižní Dobrudža, která patří Bulharsku, zahrnuje Dobričskou a Silisterskou oblast. Toto území má rozlohu 7 565 km² a přibližně 358 tisíc obyvatel.⁴

Pro vznik a existenci dobrudžské otázky mělo zvláštní význam vytvoření dvou ohnisek mezinárodních sporů: kontrola nad lodní dopravou na dolním toku Dunaje s ohledem na deltu řeky a kontrola nad lodní dopravou přes černomořský průliv. Z Londýna a Paříže přicházely návrhy na územní rozšíření Rumunska k severnímu Černomoří, dokonce až k bulharskému břehu řeky Dunaje po linii Ruse-Varna a Krymský poloostrov. Na uskutečnění těchto návrhů zvláště naléhaly Berlín a Vídeň.

V západní Evropě po vypuknutí Velké východní krize v létě 1875 se začaly objevovat projekty nabízející možná řešení konfliktu. Závěrem mnoha z nich bylo, že na Balkáně není možné zachovat teritoriální status quo, a proto bylo třeba vytyčit vyhovující nové státní hranice. V Paříži byla anonymním autorem v roce 1875 vydána brožura *L'Orient devant l'alliance de la paix ou la Russie à Constantinople* ("Orient před mírovým spojenectvím nebo před Ruskem v Konstantinopoli"). V ní se nabízely dvě možné alternativy k přetvoření Balkánu – v případě války Ruska s Osmanskou říší, nebo bez války. Jestliže by nastala válka mezi Ruskem a Osmanskou říší, mělo dojít k následujícím změnám:

- 1) Rusko mělo anektovat Rumunsko (Moldavsko a Valašsko), Thrákii a Rumelii,

¹ Sovětský svaz v roce 1948 anektoval Hadí ostrov a další ostrůvky u Kilijského ramene Dunaje.

² CABADA, L. a kol. *Evropa regionů*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 102.

³ Dobrogea de Nord [vid. 2019-11-02]. Dostupné z: https://ro.wikipedia.org/wiki/Dobrogea_de_Nord. Navštíveno 2.11.2019.

⁴ Южна Добруджа [vid. 2019-11-02]. Dostupné z: https://bg.wikipedia.org/wiki/Южна_Добруджа. Navštíveno 2.11.2019.

- 2) Rakousko-Uhersko mělo získat Bosnu a Hercegovinu, avšak bylo by lepší, aby obě provincie byly připojeny k Srbsku a Černé Hoře,
- 3) Srbsko a Černá Hora se měly stát nezávislými a neutrálními,
- 4) Řecko mělo získat Makedonii, Thesálii a Albánii,
- 5) Egypt se měl stát královstvím.⁵

Tento plán by byl pro Bulhary velmi nevýhodný, neboť nepředpokládal vytvoření samostatného bulharského státu, a dokonce rozděloval bulharské území mezi Rusko a Řecko. Autor této brožury však dával přednost druhému projektu, který navrhl. Pro Bulhary byl sice také nevýhodný, ale tím, že umožňoval vznik samostatného bulharského státu, se zdál o něco příznivější.

Na své cestě na nadcházející konferenci v Cařihradě se anglický zástupce lord Salisbury setkal dne 23. listopadu 1876 v Berlíně s německým kancléřem Ottou von Bismarckem. Podle Bismarcka byl rozpad Osmanské říše nevyhnutelný, a proto Bismarck seznámil lorda Salisburyho se svým plánem rozdělení evropského Turecka. Jeho návrh obsahoval následující základní body:

- 1) Rakousko-Uhersko mělo získat Bosnu a Hercegovinu,
- 2) Bulharsko mělo připadnout Rusku,
- 3) Anglie měla získat Egypt,
- 4) Cařihrad s částí svého přilehlého území měl zůstat v Osmanské říši,
- 5) zbývající část evropského Turecka měla připadnout Řecku.⁶

Bismarckův plán nepředpokládal vytvoření samostatného bulharského státu. Nové hranice plánované kancléřem nejsou však zcela jasné, tedy zdali se pod pojmem Bulharsko rozumí pouze severní Bulharsko, či to znamená celé Bulharsko (Moesie, Thrákie a Makedonie). Nicméně výslovně poznamenal, že vše, co nemělo připadnout Rakousku-Uhersku a Rusku, mělo být připojeno k Řecku, a odtud lze předpokládat, že se oblasti Makedonie a Thrákie, stejně tak jako Albánie, měly stát součástí řeckého státu.⁷

⁵ DJUVARA, T. G. *Cent projets de partage la Turquie (1281–1913)*. Paris: Librairie Felix Alcan, 1914, s. 422.

⁶ ХРИСТОВ, Х. *Освобождението на България и политиката на западните държави 1876–1878*. София: Издателство на българската академия на науките, 1968, s. 61–62.

⁷ ЙОРДАНОВ, Д. *Западните проекти за прекрояването на Балканите от 1875–1876 г. и мястото на България в тях*. In: Балканите – език, история, култура, т. V. Велико Търново: Университетско издателство "Св. св. Кирил и Методий", 2017, s. 59.

První tajná dohoda byla podepsána v Zákupích v červenci 1876. V ní se předpokládalo vrácení jižní Besarábie Rusku a Rakousko-Uhersko mohlo okupovat Bosnu a Hercegovinu. Ačkoliv v bilaterálních rusko-rumunských vztazích se Petrohrad na podzim roku 1876 vyhýbal uplatňování nároku na jižní Besarábii, kníže Alexandr Gorčakov v květnu 1877 již neskrýval, že její návrat až k severní části Dunaje bude jednou z podmínek pro uzavření míru s Tureckem. Na oplátku mělo Rumunsko získat část území Dobrudže. O několik měsíců dříve podobnou informaci obdržela Bukurešť od některých evropských hlavních měst, kde ruské plány v tomto směru již nebyly tajemstvím. Během války byl rumunský předseda vlády Ion C. Brătianu ujišťován ze strany ruského hlavního velitelství o nevyhnutelnosti výměny tohoto území osídleného Bulhary.

Nikdo až do rusko-turecké války v letech 1877–1878 nepochyboval o tom, že kolébka bulharského státu – Dobrudža, nenáleží jinému státu než Bulharsku. Dobrudžská otázka jakožto předmět mezinárodních vztahů vyvstala až po válce.

Dobrudža vždy sdílela osud všech ostatních bulharských zemí. Ocitla se pod nadvládou Turků současně s ostatními bulharskými regiony, zatímco Moldavsko a Valašsko si zachovaly pozici autonomních knížectví. V povědomí tehdejších současníků Dobrudža nikdy nebyla oddělena od zbytku bulharského národa. Podle sultánského dekretu z roku 1870 o organizaci bulharského exarchátu a podle rozhodnutí Cařihradské velvyslancecké konference z let 1876–1877 bulharské země zahrnovaly celou Dobrudžu až po ústí Dunaje. V této věci ani jedna strana nevznesla žádné námitky.⁸

V období 1850–1865 obýval Dobrudžu pouze malý počet rumunského obyvatelstva, a to výhradně území dunajského pobřeží. V tomto regionu se naopak nacházel život bulharského národa v plném rozkvětu a vývoji, přičemž Bulhaři měli nadvládu dokonce i nad tureckým obyvatelstvem. Poté, co se Tulča stala sídlem celého sandžaku, nahradila turecké centrum Babadag. Obnovená Dobrudža tak naplno získala svou dřívější bulharskou identitu. V roce 1856 francouzský lékař Camille Allard napsal, že Rumuni skrývají svou národnost a vydávají se za Bulhary. V roce 1865 německý cestovatel Carl Peters spočítal, že v Dobrudži žilo 160 tisíc obyvatel, z čehož 12 tisíc tvořilo rumunské obyvatelstvo.⁹ Allardovo

⁸ ЦАНКОВ-ДЕРИЖАН, Х., *Златната книга за Златна Добруджа*. София: Печатница Хр. Г. Данов, 1940, s. 9.

⁹ ПЕТРОВ, П. *Научна експедиция в Добруджа, 1917 г.* II. изд. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 1994, s. 322.

prohlášení bylo také potvrzeno rumunským geografem a etnologem Grigorem Dănescem, který řekl, že Rumuni o sobě skutečně tvrdí, že jsou Bulhaři, aby se tak chránili před Turky.

Navzdory válce v letech 1854–1856 se rozkvět života v Dobrudži nezastavil. Dobrudža, zcela připravena na politickou svobodu Bulharska, se ocitla v poslední rusko-turecké válce (1877–1878), která byla vyhlášena a vedena jménem Bulharska. Výsledkem rozmachu v Dobrudži, který začal v letech 1832–1850, bylo budování škol, komunitních center a kostelů, kolem kterých tento život jen vzkvétal.

Nejkrásnější kostel v celém Bulharsku byl postaven v Tulči v roce 1849. Již v roce 1850 se dostal do popředí boje za nezávislost církve. V Tulči byla postavena v roce 1860 školní budova, která již měla oddělené třídy. Název této školy odkazoval k zářné budoucnosti Bulharska („Светла България“). Bulharský obrozenec Sáva Dobroplodný napsal a publikoval v roce 1866 v Tulči celou bulharskou učebnici literatury, v níž se hrdě podepsal jako „učitel tulčské klasické školy“. Tulčská vesnice Enichioi (dnes Mihail Kogălniceanu) se stala jednou ze základů významného bulharského obrozenec Vasila Levského, který zde vyučoval. Levský tu také udržoval hostinec a útočiště pro lidi, kteří bojovali za bulharskou vlast.¹⁰

V té době vůbec nemohla být řeč o historických a etnických právech na Dobrudžu, neboť rumunskou populaci v této oblasti tehdy tvořili sedmihradští pastýři, kteří sem dočasně přicházeli se svými stády na pastvu a dále rumunští rolníci, kteří kvůli nesnesitelnému otrockému životu prchali do Dobrudže ze své vlasti.

Bulharský národ si dokázal zachovat etnickou jednotu po celou dobu nadvlády nad jeho územími, která byla uznaná za bulharská na Cařihradské konferenci všemi evropskými mocnostmi ve 2. polovině 19. století, dále Tureckem (na základě sultánského dekretu pro diecézi bulharské pravoslavné církve z roku 1870) a potvrzená mezinárodní Sanstefánskou mírovou smlouvou.

Podle Sanstefánské mírové smlouvy ze dne 3. března 1878 mělo fakticky vzniknout autonomní Bulharské knížectví, které by ve svých hranicích zahrnovalo následující území: na západě horní Pomoraví a celou Makedonii (kromě Soluně), na jihozápadě mělo Bulharsko

¹⁰ МАРКОВ, М. *Историческите права на България върху Добруджа*. София: 1917, s. 59–84.

expandovat až k současné Albánii; severní hranici měla tvořit řeka Dunaj, na východě černomořské pobřeží a na jihu Egejské moře (vyjma poloostrova Chalkidiki).¹¹

Po válce Rusko nabídlo Rumunsku severní Dobrudžu jako kompenzaci. Hranice mezi Bulharskem a Rumunskem v Dobrudži se v Sanstefanské mírové smlouvě definují takto: “Opustí mořský břeh u Mankalye¹² a sledujíc jižní hranice tulčského sandžaku, dosáhne Dunaje nad Rasovem.”¹³ Jižní Besarábie (zahrnující župy Cahul, Ismail, Cetatea Albă), která se na základě pařížské mírové konference v roce 1856 stala součástí Moldavského knížectví, byla navrácena ruskému carovi. Rusko zahrnuje do svých hranic jižní Besarábii a předalo Rumunsku severní Dobrudžu. Na bulharském území zůstala Konstanca, neboť rumunské přístavy Brăila a Galac byly určeny pro námořní plavidla a umožňovaly výjezd z Černého moře. Později při projednávání byla Konstanca připojena k Rumunsku.

Sanstefanská mírová dohoda a následná Berlínská smlouva vytvořily překážku pro upřímné porozumění a spolupráci mezi Rumuny a Bulhary. Tato překážka spočívala v problému týkajícím se Dobrudže.¹⁴ Berlínská smlouva odsoudila Bulhary k boji za národní sjednocení. Tento boj byl plný těžkých obětí a zoufalství, ale zároveň byl spravedlivý a nadějeplný.¹⁵

Nelze pochybovat o tom, že dobrudžská otázka byla ve svém počátku výsledkem v hlubinách historie zaniklého ruského absolutismu a nikoliv rumunské národní politiky. Dokud tato vláda nevznesla otázku vlády v Besarábii a v ústí Dunaje, do té doby si nikdo v Rumunsku nemyslel, že by mohl vládnout v Dobrudži a usilovat o území nacházející se směrem na jih. Národní zájmy Rumunska však nesměřovaly na jih, nýbrž k Rakousku-Uhersku, resp. Sedmihradsku a k Besarábii.¹⁶

Dobrudža byla rozdělena po uzavření mírové smlouvy v San Stefanu a v souladu s rozhodnutími Berlínského kongresu. Severní část teritoria (plocha o 15 800 km²) byla

¹¹ RYCHLÍK, J. *Dějiny Bulharska*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2000, s. 214.

¹² Mankalya je turecký název pro dnešní rumunské město Mangalii.

¹³ ГЕНОВ, Г. *Международни актове и договори, засягащи България..* София: Придворна печатница, 1940, s. 225.

¹⁴ *Ромъно-българско споразумение*. Добруджа, č. 206, 6.11.1918.

¹⁵ ПАВЛОВ, П. *100 неща, които трябва да знаем за историята на България – вековете на османското робство*. София: Световна библиотека, 2008, s. 78.

¹⁶ *Искаме справедлив съд*. Добруджа, č. 205, 1.11.1918.

postoupena Rumunsku a jižní část (plocha o 7 600 km²) zůstala v hranicích nově zřízeného Bulharského knížectví.¹⁷

Velmoci tím, že do velké míry zrušily válkou dosažené výsledky, nevznesly námitky vůči výměně těchto dvou oblastí a rozšířily území plánované pro Rumunsko v severní Dobrudži. Rusko nesmělo vlastnit teritoria jižně od delty Dunaje a mít bezprostřední hranici s Bulharskem a Balkánem.

Rumunská veřejnost ruský návrh odmítla. Berlínský kongres však legalizoval hranici mezi Bulharskem a Rumunskem – začne od „jednoho bodu na východ od Silistry, který stanoví evropská komise, a odtud až k Černému moři jižně od Mankalye, která bude připojena k Rumunsku“.¹⁸

Rumunsko se začalo klonit k ústupkům po uzavření příměří ze dne 31. ledna 1878. Otázka Dobrudže a Besarábie se objevila už i v rumunském parlamentu. Národní shromáždění a Senát na zasedání dne 26. ledna 1878 prohlásily, že “k zachování celistvosti země a jakékoli odcizení státu bude zamítnuto, proti jakékoli kompenzaci nebo bez náhrady a pod jakýmkoli názvem”. O pět týdnů později přijalo 46 poslanců rozhodnutí, o němž se mělo hlasovat 28. června 1878 na schůzi sněmovny. Podle něj není v zájmu Rumunska připojení jakéhokoli území za Dunajem.¹⁹

Rumunská vláda a veřejnost se proti této výměně razantně postavily a vláda prohlásila, že nechtějí severní Dobrudžu, neboť ji považují za bulharské území, zatímco Besarábie byla pokládána za rumunskou. Rumunský předseda vlády Ion C. Brătianu prohlásil, že jejich etnickou hranici tvoří Dunaj a “vůbec nemůže být řeč o tom, že bychom měli přijmout severní Dobrudžu, kde Rumuni nežijí. Bulharská Dobrudža se stala obětí zájmů politických sil”.²⁰

¹⁷ ГЕОРГИЕВ, И. *Добруджа в борбата за свобода 1913-1940: спомени и бележки за добруджанското революционно движение*. София: Издателство на Българската комунистическа партия, 1962, s. 10.

¹⁸ ГЕНОВ, Г. *Международни актове и договори, засягащи България*. София: Придворна печатница, 1940, s. 28.

¹⁹ АНЧЕВ, С. *Бесарабският въпрос и определянето на българо-румънската граница в Добруджа (1878 г.)*. In: *Българите в Северното Причерноморие (изследвания и материали)*, т. IV. Велико Търново: 1995, s. 232.

²⁰ КОНСТАНТИНОВ, П. *История на България с някои премълчани досега исторически факти 681–2001*. София: Карина М, 2001, s. 84.

Stížnosti Rumunů proti Dobrudži pokračovaly nepřetržitě. Vláda byla přinucena, prostřednictvím svých zástupců, tento projekt velmocí překazit. V červnu 1878 při zahájení Berlínského kongresu předseda vlády Ion C. Brătianu a ministr zahraničních věcí Mihail Kogălniceanu předložili zvláštní memorandum, v němž byly uvedeny rumunské protesty proti ruským záměrům ve vztahu k Besarábii, a prohlásili, že uplatňují nároky pouze k ústí Dunaje a k Hadímu ostrovu. O Dobrudži vůbec nepadla zmínka.²¹

Rumunský tisk nadále odmítal přijetí této oblasti, přičemž tvrdil, že netvoří součást rumunského území z geografických, etnických a historických důvodů. Zdůrazňovalo se, že severní Dobrudža by byla pro Rumunsko velkou zátěží, která by vyžadovala obrovské finanční prostředky. “Tohle bude neustále a nepřetržitě využíváno těmi, kteří mají zájem vyvolávat spory”, napsaly 5. července noviny *Steaua României*. Uzavřely to větou “Zůstaňme, jak praví přísloví: Chudí, ale čestní.”²²

Když v roce 1878 Rusko opět anektovalo tři župy v jižní Besarábii a kompenzovalo Rumunsko osmanskou provincií Dobrudžou, rumunští státníci a veřejnost přijali rozhodnutí se smíšenými pocity.

Mnozí to kritizovali a přirovnávali k “trojskému koni”, neboť chudá provincie nemohla kompenzovat bohaté zemědělské oblasti, které byly součástí historického Moldavska. Protiruské nálady proto postupně dozrály v Rumunsku, jehož zahraniční politika byla těmito náladami silně ovlivněna až do první světové války.

Realističtější státníci a rumunský král však chápali velký význam Dobrudže pro Rumunsko, který také vyplýval ze strategického významu Konstanci, jejíž poloha mohla těžit z přírodních výhod umožňujících výstavbu velkého přístavu.

Jakmile bylo o osudu Dobrudži rozhodnuto ve prospěch Rumunska, Mihail Kogălniceanu začal studovat její skutečnou materiální hodnotu, aby z ní mohl, co nejvíce vytěžit. Rumunské noviny *Pressa* napsaly, že Kogălniceanu shromažďuje na ministerstvu

²¹ ДЯКОВИЧ, А. *Добруджа под гнета на румъните*. Научна експедиция в Добруджа. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 1917, s. 378.

²² ПОПОВ, Ж. *Българите в северна Добруджа 1878-1913*. София: Иван Вазов, 1991, s. 61.

statistické údaje o Dobrudži, o její hodnotě ve vztahu k Besarábii. Zkoumá hodnotu této výměny a znamená to, že je v zásadě tato výměna přijata.²³

Po roce 1878 se Dobrudža stala jakousi laboratoří osvícené rumunské správy, takže rumunská vláda věnovala obrovské finanční a lidské zdroje na rozvoj přímořské části Rumunska.²⁴

Rumunsko využilo nejednotnost bulharského etnického území a na Berlínském kongresu požadovalo, aby se hranice s Bulharskem posunula dále na jih a zahrnula nejen město Mangalii, ale dokonce i Silistru. Požadavek ohledně Silistry se Rumunsku nepodařilo naplnit, avšak bohaté pobřeží Mangalie a Konstanci se navždy stalo součástí jeho území.

Rumunští státníci se po návratu z kongresu v Berlíně rozhodli překročit Dunaj, očividně popostrčeni zainteresovanými státy. Rakousko-Uhersko mělo veškerý zájem na odklonění aspirací rumunských jednotek od západu a na nasměrování Rumunska směrem na jih a východ. Německo potřebovalo pro svůj průmysl cestu k Orientu a pro něj neexistovalo nic přirozenějšího a výhodnějšího než Dobrudža. Právě ona je nejbližší cestou západu k východu a je přírodně vybavena všemi podmínkami pro rozsáhlé obchodní přístavy a sklady.

A tak Dobrudža byla přijata. Koneckonců rumunský kníže Carol I. 14. listopadu 1878, kdy rumunské jednotky měly vstoupit do severní a centrální Dobrudže (postoupené Bukurešti jako kompenzace), poslal manifest dobrudžskému obyvatelstvu. V něm se říká: “S Berlínskou dohodou evropské velmoci připojily vaši vlast k Rumunsku. Nevstoupíme jako dobyvatelé k vašim hranicím definovaným Evropou.”

V dějinách bulharského národa bylo rozhodnutí Berlínského kongresu fatálním okamžikem, jenž v dalším století zanechal trvalé stopy a strašlivé důsledky v politickém vývoji. Berlínská smlouva totiž rozhodla o tom, že Bulharsko bude rozděleno na pět různých částí:

²³ МАРКОВ, М. *Политическата съдба на Добруджа след Берлинския конгрес 1878-1916*. София: Държавна печатница, 1917.

²⁴ ARDELEANU, C. *Romania's Investments in Its Maritime Ports (1878–1914)*. Black Sea Project Working Papers vol. I, Port cities of Western Black sea coastand The Danube, Economic and Social Development the long nineteenth century. Corfu: 2016, s. 144.

- 1) vazalské Bulharské knížectví (zahrnující sofijskou oblast, Moesii a jižní Dobrudžu,
- 2) autonomní oblast Východní Rumelie (severní Thrákie),
- 3) území, která se vrátila sultánovi (Makedonie a odrinská Thrákie),
- 4) Severní Dobrudža, kterou získalo Rumunsko “na sto let” výměnou za Besarábii, kterou odstoupila Bukurešť Rusku,
- 5) Pomoraví a Nišská oblast připojené k Srbsku, kvůli několikatenní účasti Bělehradu v rusko-turecké válce jako kompenzace za Rašku, která zůstala v rámci říše sultána.²⁵

Tak byl bulharský národ, který v průběhu pěti století turecké nadvlády dokázal udržet svou etnickou jednotu, v létě roku 1878 pouze částečně osvobozen, avšak zcela roztržštěn. Mezi obyčejnými západními pozorovateli a objektivními historiky bylo rozhodnutí Berlínského kongresu přijato negativně. Francouzští historici Ernest Lavisse a Alfred Nicolas Rambaud nazvali Berlínský kongres “pomníkem sobectví, dílem závisti, činem nemorálnosti a hanby”. Ukázalo se, že jeden politický krok znemožnil mír na Balkáně a především budoucnost Bulharska.²⁶

Různorodé a dynamicky měnící se etnické a náboženské složení místního obyvatelstva v Dobrudži v průběhu staletí určilo její význam jako geografický “koridor” spojující Balkánský poloostrov se zeměmi severně od Dunaje a Černého moře.

Otázka, komu patřila Dobrudža se nevyhnutelně odráží v historiografii bulharsko-rumunského sporu o tom, komu patřila Dobrudža v minulosti. Výběr a interpretace historických faktů a pramenů ze strany Bulharska a Rumunska na toto téma zůstávají víceméně ovlivněny národními zájmy, ideologiemi a zaujatostí, aniž by se zanedbávaly rozdíly v jednotlivých národních historiografiích. Nezbytnou, nikoli však nespornou, vnější úpravou vizí k historii Dobrudže v Rumunsku a Bulharsku zůstaly pohledy vnějších pozorovatelů a práce zahraničních historiků.²⁷

²⁵ КОНСТАНТИНОВ, П. *История на България с някои премълчани досега исторически факти 681–2001*. София: Карина М, 2001, s. 83.

²⁶ *Tamtéž*, s. 86.

²⁷ NOUZILLE, J. *La frontière bulgaroroumaine en Dobroudja*. Revue Roumaine d'Histoire, XXXV, No 1–2, Bucarest: 1996, s. 27–42.

Hlavním problémem balkánských vztahů se tak stala dobrudžská otázka, aby se v souladu s tradiční politikou velmocí přetvořila na Balkáně v nové “jablko sváru”.

Důvody, které velmoci uvedly pro připojení Dobrudže k Rumunsku, byly následující:

- 1) Rusko musí obdržet kompenzaci za vítězství ve válce v roce 1878 a za velké lidské a materiální oběti, které vynaložilo na obnovení ztracené Besarábie v roce 1856, a aby obnovilo svou poniženou autoritu z Krymské války z let 1853–1856,
- 2) nově vytvořené Bulharsko musí být daleko od osvobozujícího Ruska, neboť Německo, Anglie a Rakousko předpokládají, že Bulharsko se stane ruskou provincií spočívající na pobřeží Středozemního moře. Tím by se vážněji ohrozily zájmy těchto sil ve Středozemním moři, na Balkáně a v Malé Asii, než kdyby Rusko zůstalo na břehu Dunaje,
- 3) nejkratší cesta z Berlína do Cařihradu vede přes Bukurešť a Konstanci. Tato cesta nesmí být v ruských rukou ani v rukou předpokládané ruské provincie – Bulharska.

Osud Balkánu a Turecka nebyl ponechán v rukou Ruska. Na konci války se Anglie a Rakousko-Uhersko sblížily a došlo k úplné diplomatické izolaci Ruska. Rusko se jim samo nedokázalo vzepřít. Podle čl. 19 Sanstefánské mírové smlouvy si Rusko smělo ponechat Dobrudžu. Z pohledu Anglie by tato podmínka Rusku poskytovala právo zasahovat na Balkáně, a proto bude mít tendenci získat Balkán pod svůj vliv, s cílem dosáhnout Středozemního moře.

2. Historický vývoj otázky Dobrudže

2.1. Po rusko-turecké válce až do druhé balkánské války

Mezi ruskými a rumunskými zástupci probíhala dlouhodobá jednání o předání jižní Besarábie a severní Dobrudže. Dne 13. listopadu 1878 Rusko udělilo povolení k okupaci severní Dobrudže. Dne 14. listopadu překročila Dunaj dvanáctitisícová armáda doprovázená představiteli státní správy. V Tulči a na dalších místech byla slíbena rovnoprávnost všech národností, respektování jejich zájmů a náboženství. Když se přesvědčili, že není ohrožen pořádek, velká část vojenských sil se vrátila zpět za Dunaj.²⁸

Na rozdíl od toho, co se očekávalo, bulharské obyvatelstvo projevalo při vítání rumunské armády a správy pasivitu. Bulhaři dali najevo svůj negativní postoj, avšak neporušili veřejný pořádek.

Dne 14. listopadu 1878 byl vydán manifest knížete Carola I. týkající se připojení Dobrudže k Rumunsku. V něm se hlásalo, že Dobrudža již od dávných časů patřila Mirceovi I. Starému a Štěpánovi III. Velikému, a proto je starobyrou rumunskou oblastí.

Po manifestu, který byl uveřejněný také v bulharštině, se kníže Carol I., doprovázený rumunským ministrem vnitra Mihilem Kogálniceanem, ministrem války plukovníkem Leccou a galackým metropolitou Iosifem, vydal 16. (28.) října 1879 na cestu do Dobrudže. Nejprve navštívil s doprovodem Tulču, aby položili základy pro výstavbu “památníku připojení Dobrudže”.

V Tulči byli Bulhaři podrobena nové zkoušce ze strany rumunských státníků. Dne 18. (30.) října 1879 Carol I. pozval zástupce cizích států a pod záminkou konání liturgie vstoupil společně s ministry do bulharského kostela “Sv. velkomučedníka Jiřího” a zde přinutil duchovenstvo k uznání rumunské církevní vlády a jurisdikce.

Mezi Bulhary došlo ke zmatku, tržiště se uzavřelo, církevní rada svolala schůzi a obyvatelstvo pobouřené kvůli svatokrádeži začalo protestovat. Ke Kogálniceanovi byla vyslána delegace ze správní rady církve, která prohlásila, že Bulhaři neuznají jiného hierarchu, neboť měli svého vlastního Dorostoločervenského metropolitu. Kogálniceanu odmítl zachování existující církevní hierarchie v Dobrudži podle čl. 46 Berlínské smlouvy.

²⁸ ПОПОВ, Ж. *Българите в северна Добруджа 1878-1913*. София: Иван Вазов, 1991, s. 75.

Tvrdil, že nemůže existovat více než jedna pravoslavná církev. “Komu se to nelíbí, tam je Bulharsko, ať si jde”.²⁹

Tato situace byla vnucena obyvatelům Dobrudže demonstrativním antibulharským způsobem. To jasně ukazovalo postoj, se kterým Rumuni vstoupili na dobrudžské území.

Velmi podstatnou otázkou bylo přesné vymezení hranice s Bulharským knížectvím. Po přijetí demarkační linie musela být hranice stanovena evropskou komisí. Dne 23. října 1879 bylo v Cañhradě zahájeno zasedání mezinárodní komise. Následně Rumunsko obsadilo pahorek Arab-tabia a některé bulharské vesnice, aby ovlivnilo a donutilo velmoce bezpečně vyřešit problém ve svůj prospěch. Tento čin napjal vztahy mezi Bulharskem a Rumunskem a vyvolal nepříznivý ohlas v západní Evropě.

Ruský ministr zahraničí okamžitě protestoval proti rumunskému velvyslanci v Petrohradě. Ruský postoj byl v tomto ohledu kategorický a trval na tom, že Rumunsko by si nemělo dělat iluze, že mu Arab-tabia bude postoupena a stejně tak i lokalita kolem města Silistra.

Ruská vláda přikázala veliteli ruských vojsk v Bulharsku, aby rychle přemístil jednotky ze severovýchodního Bulharska a jižní Dobrudže k Silistře s úkolem zatlačit rumunské jednotky, pokud by se obsazených míst nevzdaly.³⁰

V roce 1885 došlo k prohloubení nedorozumění podél hranice Dobrudže. To představovalo nebezpečí konfliktu mezi oběma zeměmi. Vše vyvrcholilo 22. srpna 1885, kdy rumunské pohraniční jednotky obsadily Arab-tabia a vesnici Cadichioi. Bulharská vláda na radu ruského diplomatického agenta v Sofii Aleksandra Cojandera projevila obezřetnost a žádala pouze nápravu vykonaného činu diplomatickou cestou. Při jednáních bylo odsouhlaseno, že rumunské jednotky se stáhnou z bulharského území a ponechají své strážní oddíly v Arab-tabii.

Otázky zůstaly v tomto stavu kvůli mimořádně důležitým událostem v Bulharsku – sjednocení Bulharska a následná srbsko-bulharská válka. Rumunsko zůstalo pánem rozsáhlé příměstské oblasti u Silistry na severovýchodě a pahorku Arab-tabia. Důležité problémy

²⁹ МАРКОВ, М. *Политическата съдба на Добруджа след Берлинския конгрес 1878-1916*. София: Държавна печатница, 1917, s. 14.

³⁰ ПОПОВ, Ж. *Българите в северна Добруджа 1878-1913*. София: Иван Вазов, 1991, s. 75.

na hranicích týkající se dvojího vlastnictví pozemků zůstaly nedořešené a bulharskému obyvatelstvu bylo často bráněno v obdělávání půdy. Bulharská vláda proto musela neustále zasahovat.

Po odtržení severní Dobrudže od Bulharska a po nevyřešených hraničních otázkách se aspirace rumunské nacionalistické buržoazie k jižní Dobrudži a severovýchodnímu Bulharsku zintenzívnily.

V květnu 1913 získalo Rumunsko na konferenci v Petrohradě město Silistru a jeho okolí v okruhu 3 km. Krátce nato, v srpnu téhož roku, po porážce v druhé balkánské válce ztratilo Bulharsko Bukurešťskou smlouvou jižní Dobrudžu ve prospěch Rumunska.

Ve svém jednání zašlo Rumunsko tak daleko, že Dobrudžu pouze okupovalo, avšak oficiálně ji zcela neanektovalo. Dobrudža do roku 1909 neměla žádná politická práva a od roku 1880 ji řídil zvláštní orgán pro okupovanou oblast. Neexistoval žádný zákon, který by konstitučně sjednocoval Rumunsko s Dobrudžou. Až do vyhnání a odchodu rumunské vlády a vojsk z Dobrudže dobrudžské obyvatelstvo nebylo uznáno za plnohodnotné „rumunské“ občany, ale pouze za místní „dobrudžské“ občany.³¹

Připojení severní Dobrudže k Rumunsku na podzim roku 1878 mělo důležité následky jak pro další vývoj, do té doby dobrých, bulharsko-rumunských vztahů, tak i pro bulharské obyvatelstvo v tomto regionu. Pět set let trvající poddanství nahradila nová cizí nadvláda. Vzhledem ke strategickému významu oblasti si rumunská vláda od samého počátku stanovila za cíl rumunizovat toto území co nejrychleji. Tohoto cíle bylo možné dosáhnout zavedením zvláštního režimu, a to plným zbavením politických práv celého místního obyvatelstva. Velká opatření byla také prováděna v oblasti agrárních vztahů s cílem vytvořit rozsáhlý pozemkový fond pro kolonizaci etnických Rumunů, jakož i v oblasti jiných ekonomických sfér. Hlavním předpokladem uplatňovaného režimu bylo, že kolem roku 1878 se rumunské obyvatelstvo v severní Dobrudži umístilo, co se počtu týče, na třetím místě po bulharském a tureckém.

Rumunská armáda vstoupila 29. června 1913 do nechráněného severního Bulharska a dostala se do okolí Sofie. Bulharsko bylo přinuceno podepsat Bukurešťskou mírovou smlouvu z 28. července 1913, která historicky a etnicky uspokojovala neopodstatněné nároky Rumunska na jižní Dobrudžu.

³¹ ПЕТРОВ, П. *Научна експедиция в Добруджа, 1917 г.* II. изд. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 1994, s. 337.

Pro osud národů v tomto zeměpisném regionu měla zvláštní význam rozhodnutí, která musela být učiněna. Rozhodnutí týkající se této oblasti měly na starost velmoci seskupené do protilehlých politicko-vojenských aliancí. Tato rozhodnutí byla také spjata s udržováním či rozšiřováním jejich vlivu v této oblasti a s rumunským státem, který se nacházel v blízkosti konfliktu, kde žilo mnoho jeho krajanů. Geografické příčiny neumožňovaly nastolit otázku integrace dobrudžského obyvatelstva v rámci rumunských hranic, neboť žilo v rozptýlených teritoriálních enklávách jižně od Dunaje. Prioritou rumunské diplomatické činnosti bylo zajistit odpovídající rovnováhu moci mezi zeměmi na tomto území vzhledem k tomu, že teritoriální status quo, který si rumunská vláda v minulosti mnohokrát udržela, se nyní v důsledku nepřátelství zásadně změnil. Z tohoto hlediska bylo urovnání rumunsko-bulharského sporu týkající se vymezení hranice v Dobrudži obzvláště důležité pro osoby, které měly rozhodovací pravomoc v Bukurešti, neboť dvoustranná jednání, aniž by byla přerušována, se ukázala jako neúčinná a výsledek války vytvořil vyhlídky na územní rozšíření Bulharska.

Nalezení přijatelného řešení pro Rumunsko v jeho územním sporu s Bulharskem bylo nejvýznamnější aktivitou rumunské diplomacie během mírové konference v Londýně. Rumunsko-bulharský svár byl důležitý nejen pro tyto dvě zúčastněné země, ale také pro mocnosti, zejména pro Rusko a Rakousko-Uhersko, které se účastnily protichůdných politicko-vojenských aliancí, což vedlo k formulaci různých pozic. Proto v tomto období, v závislosti na tom, jak velmoci přistupovaly ke svým zájmům, vytvořily teritoriální spor mezi Rumunskem a Bulharskem. Vynaložené diplomatické úsilí rumunského státu bylo důležité, aby bylo možné z tohoto hlediska posoudit vývoj vztahů mezi Rumunskem a velmocemi, které byly součástí dvou protichůdných politických a vojenských systémů (Trojspolku a Dohody).

Nová bulharsko-rumunská hranice podle Bukurešťské mírové smlouvy z roku 1913 začíná od břehu Dunaje (14 km západně od města Tutrakan) a končí na pobřeží Černého moře (12 km jihozápadně od Balčiku). Od Bulharska bylo odtrženo území o rozloze 7525 km²: Silistra, Tervel, Tutrakan, Balčik a Dobrič. Bulharsko ztratilo 5 velkých měst a 389 vesnic. Rumunsko ve své agresi odebralo Bulharsku 8,3 % orné půdy a v jižní Dobrudži 68,3 % využívané půdy, kterou tvořila pole. Okres Varna se zmenšil kvůli oddělení Balčiku, Dobriče a Kurgbunaru a jejich přiřazení k rumunskému teritoriu. Část vesnic v této oblasti byla

rozdělena procházející hraniční linií, přičemž většina vesnic zůstala v Bulharsku a většina jejich polí zůstala v Rumunsku.³²

Jižní Dobružda byla mimořádnou zemědělskou oblastí. Využitelná půda dosahovala 664 088 ha, což bylo 88 % celkové rozlohy regionu. Orná půda v celém Bulharsku činila sotva 43 % jeho území. Bylo tedy zřejmé, že jižní Dobrudža měla pro bulharské zemědělství velký význam. Pro Rumunsko zase tolik důležitá nebyla, neboť disponovalo rozsáhlými územími orné půdy. Ve využívání moderní agrotechniky a zemědělských strojů měla tato oblast vedoucí pozici a byla schopna vyprodukovat 15 % celkové produkce obilí v zemi.³³

Jižní Dobrudža měla také svou vlastní bulharskou národní kulturu. Během školního roku 1911–1912 tam fungovalo 276 bulharských škol s 584 učiteli a s 21 951 studenty. Kromě školních zařízení zde působila i bulharská církev. Prvním úkolem Rumunů po obsazení jižní Dobrudže bylo uzavřít všechny bulharské školy a nahradit je rumunskými a také propustit bulharské duchovenstvo.³⁴

Neuillyská smlouva z roku 1919 znovu potvrdila rozhodnutí Bukurešťské smlouvy z roku 1913 a jižní Dobrudža zůstala nadále pod rumunskou vládou.

2.2. V průběhu první světové války

Během první světové války získala dobrudžská otázka na scéně “velké hry” nový rozměr. Po vypuknutí první světové války podepsal bulharský ministr zahraničí Vasil Radoslavov dne 24. srpna 1915 s německým velvyslancem Georgem Michaelisem tajnou konvenci, podle níž Německo souhlasilo s tím, že pokud Rumunsko napadne Bulharsko, Turecko nebo některého z dalších spojenců, získá Bulharsko vše, co ztratilo Bukurešťskou mírovou smlouvou a Berlínská dohoda měla být částečně revidována, pokud jde o území ovládaná Rumunskem.

Na začátku roku 1916 byly vztahy mezi Rumunskem a Bulharskem mnohem chladnější než kdy jindy. Napětí se zvyšovalo s koncentrací armády Ústředních mocností

³² *Важно за доброжанци*. Варненски окръжен вестник, č. 11, 20.5.1914, s. 6.

³³ ЦАНКОВ-ДЕРИЖАН, Х. *Златната книга за Златна Добруджа*. София: Печатница Хр. Г. Данов, 1940, s. 10.

³⁴ *Tamtéž*.

na bulharsko-rumunské hranici. Bulharsko nařídilo uzavření své pozemní hranice a po dohodě s Německem byly jeho jednotky nasměrovány k Dobrudži. Ústřední mocnosti hluboce nespokojené kvůli prodeji obilovin, který se uskutečnil mezi rumunskou vládou a Anglií, pohrozily, že zorganizují útoky na německé a bulharské armády, pokud Rumunsko nezůstane neutrální.

Výrazné zhoršení rumunsko-bulharských vztahů se odrazilo také v novém nařízení bulharské policie pro zahraniční subjekty, podle něhož se stal odchod ze země téměř nemožným. Cílem byli Rumuni a Řekové. V reakci na tyto akce charakterizované vědomým nepřátelstvím, rumunská vláda přijala řadu opatření určených k regulaci situace cizinců v Rumunsku. Tato rozhodnutí vytvořila kritickou situaci ve vztazích s Bulharskem.³⁵

Ambice a touha po moci nad širším územím vedly Rumunsko dne 4. (17.) srpna 1916 k podpisu politické smlouvy a vojenské konvence s Dohodou. Cenou za využití Rumunska ve válce bylo, že se jeho vláda zavázala vyhlásit válku Habsburské říši a za svůj slib mohla získat nárokovaná území v Rakousku-Uhersku. Rumunsku byla přislíbena poválečná rovnocenná účast při vypracovávání předběžných podmínek během mírových jednání. Večer dne 14. (27.) srpna rumunský velvyslanec ve Vídni Edgar Mavrocordat předložil válečné prohlášení adresované rakousko-uherskému ministru zahraničí Istvánu Buriánovi.

Bulharská armáda vstoupila do Dobrudže po rumunském útoku namířeném proti Rakousku-Uhersku dne 1. září 1916. Bulharské jednotky osvobodily Silistru, Dobrič, Tutrakan, Mangalii, Konstancu, Balčik, Babadag, Tulču, Cernavodu a Hârşovu. 1. jízdní divize složená ze 3. bulharské armády, jíž velel generál Ivan Kolev, po vítězství 3. ledna 1917 u Măcinu vyhnala 5. ledna zbytky ruských a rumunských jednotek za Dunaj, čímž byla ukončena rumunská správa v Dobrudži. Rumunsko podle Buftejské a Bukurešťské mírové smlouvy vrátilo jižní Dobrudžu Bulharsku spolu s částí severní Dobrudže jižně od linie Cernavodă-Konstanca. Německé hlavní velitelství se rozhodlo prohlásit okupovanou vojenskou oblast "rumunskou" Dobrudžou, v níž bylo zřízeno etapní vojenské velitelství. Podle dohody ze dne 2. prosince 1916 byla severně od linie Cernavodă-Konstanca vytvořeno etapní velitelství, zatímco na jihu bylo zřízeno smíšené bulharsko-německé velitelství, avšak do konce války zde hlavní slovo měli Němci. Nedorozumění mezi Bulharskem a Německem

³⁵ NASTOVICI, E. *Cu privire la unele aspecte ale relațiilor româno-bulgare în anii 1914-1916*, In: *Analele, Universității București, Series Social Sciences. History*, XVII, București: 1968, s. 137.

ohledně vlády nad touto oblastí se brzy začalo prohlubovat, když dne 20. ledna 1918 Berlín souhlasil s předáním jižní Dobrudže pod bulharskou pravomoc.

V důsledku bulharského vítězství se na konci roku 1916 začalo mezi Bulhary v Dobrudži rozrůstat masové hnutí za vytvoření národních výborů a otevření bulharských škol, komunitních center a kostelů. Organizaci Dobrudža se podařilo vymoci na bulharské vládě vyslání bulharských vzdělavců Ivana Penakova a Milana Markova do Evropy, aby informovali evropskou veřejnost o dobrudžské otázce.

Rumunská vláda v prosinci 1917 vyjádřila přání připojit se k brestlitevským jednáním. Koncem ledna 1918 Vídeň nabídla Bukurešti zahájit vyjednávání o jejím vystoupení z války. Rumunskému králi Ferdinandovi I. bylo přislíbeno zachovat trůn a “navrácení” Besarábie. V předběžné mírové smlouvě, která byla podepsaná 20. února (5. března) 1918, poprvé vyvstala otázka o předání Besarábie Rumunsku za vrácení Dobrudže ve prospěch Bulharska. Po výměně kabinetu generála Alexandra Averesca dne 19. března (1. dubna) 1918 za kabinet konzervativní strany Alexandra Marghilomana, přítele Ústředních mocností, Rumunsku byly učiněny ústupky neobvyklé pro poraženou zemi. Například Rakousko-Uhersko mělo dovolit Rumunsku získat Sinaiu, Turnu Severin, Ocnu a mnoho ropných pramenů v Moldavsku. Kontroverzní otázka Dobrudže byla také zmíněna.

V prosinci 1916 turecká strana nastolila otázku úpravy bulharsko-turecké hranice v Thrákii jako kompenzace za území, které by Bulharsko v budoucnu dostalo. Bulharsko toužilo získat zpět celou bulharskou Dobrudžu k ústí řeky Dunaje a tak, jak tomu bylo za diecéze bulharské exarchie. Teritorium uznané velmocemi vyvolalo z turecké strany nové požadavky, které byly zamítnuty. Během následných jednání v Bukurešti s Bulharskem jeho spojenci nezacházeli jako s rovnocennou vítěznou zemí, nýbrž jako s poraženou. Německo trvalo na zachování železniční dráhy Cernavodă-Konstanca, s ropným kanálem, který je k ní rovnoběžný, jakož i důležitého černomořského přístavu Konstanca. Rakousko-Uhersko si činilo nároky na trojúhelník zahrnující území severně od “Železných vrat” na řece Dunaji s Kladovem a velkou část Negotina až k Donjimu Milanovcu. To mělo usnadnit výstavbu říčního kanálu.

Rozpory mezi Bulharskem a Tureckem nebyly vyřešeny ani podle Bukurešťské smlouvy ze dne 24. dubna (7. května) 1918. Vážné třenice mezi spojenci a některá nedorozumění mezi německým vrchním velitelstvím a německou vládou vedly k podepsání

dohod s Rumunskem bez účasti Bulharska a Turecka. Malým státům bylo opět ukázáno, kde je jejich místo ve “velké” politice.

Na naléhání bulharského předsedy vlády Aleksandra Malinova byla 19. září 1918 svolána konference signatářů smlouvy s Rumunskem za účelem objasnění budoucí územní příslušnosti Dobrudže. Německo a Rakousko-Uhersko ujistily Bulharsko, že se vzdají jakýchkoli práv a nároků na kondominium v Dobrudži. Podmínkou bylo, aby Bulharsko dosáhlo dohody s Tureckem a odstoupilo území na bulharské straně východního pobřeží řeky Marice, jižně od Drinopolu k moři. Příslušný protokol byl podepsán 25. září 1918 v 18 h., po čemž následoval vstup bulharské armády a správy do celé Dobrudže.³⁶

Radost ze sjednocení Dobrudže s Bulharskem trvala krátce. Bulharský sen o osvobození Dobrudže skončil Soluňským příměřím, s nímž Bulharsko vystoupilo z války. Bulharsko bylo poraženo v roce 1918. Před mírovou konferencí byla položena otázka Dobrudže. Navzdory nesporným historickým, etnickým, geografickým a ekonomickým právům na jižní Dobrudžu ji Bulharsko znovu muselo přenechat Rumunsku.

Ve stejné době byla severní Dobrudža v rumunsko-německých jednáních považována za “minci”, kterou šlo použít proti ústupkům Bukurešti vůči Němcům za využívání železnic a přístavu v Konstanci.

2.3. Meziválečné období

Status quo z roku 1913 byl obnoven na základě Bukurešťské mírové smlouvy téhož roku v Dobrudži po skončení první světové války. Podle Neuillyské mírové dohody zůstala hranice mezi Bulharskem a Rumunskem stejná jako k 1. srpnu 1914.

Hlavní velení Dohody vydalo 24. listopadu 1918 rozkaz bulharským vojenským jednotkám opustit Dobrudžu. Severní Dobrudža pod velením generála Henri Mathiase Barthelota, který pobýval v Bukurešti, byla okupována francouzskými jednotkami, zatímco jižní Dobrudžu obsadily italské a anglické vojenské oddíly. Francouzské okupační jednotky měly zvláště nepřátelský postoj k místnímu bulharskému obyvatelstvu.

³⁶ АНЧЕВ, С. *Балканите – начин на употреба 1918 – 1938 г.* Част първа. Велико Търново: Университетско издателство „Св. Св. Кирил и Методий“, 2006, s. 180.

Rumunská vláda byla oprávněna zavést v jižní Dobrudži četnické jednotky. Rumunský stát začal v této bulharské oblasti brutálními prostředky budovat svou správu. Rozhodnutí o zavedení rumunské správy a četnictva v tomto regionu bylo bulharskou populací přijato s velkým rozhořčením. Četné protesty, žádosti a prohlášení Dobrudžanů namířené proti opětovné rumunské okupaci zůstaly ze strany vítězných států nevyslyšeny.³⁷

Po okupaci ze strany Rumunska a Dohody se Bulhaři z Cadrilateru³⁸ ocitli v obtížné situaci. Byla v nich vyvolána neustálá touha po vystěhování se za hranice k poválečnému Bulharsku. Přibližně 45 tisíc Bulharů opustilo rodnou Dobrudžu. Do začátku 30. let se přestěhovalo do Bulharska 28 092 Dobrudžanů.³⁹

Dobrudža byla vrácena zpět Rumunsku. To zde vládlo až do roku 1940, přičemž tuto oblast osídlovalo Rumuny z Valašska a desítkami tisíc Arumunů z Makedonie a severního Řecka. Rumunská vláda nad tímto územím byla poznamenána represemi proti bulharskému obyvatelstvu.

Za dvě desetiletí byl bulharskému vzdělávání v jižní Dobrudži konec. Budovy a školní pomůcky byly zabaveny a bulharští učitelé byli vyloučeni. V předvečer druhé světové války v jižní Dobrudži existovaly pouze 4 bulharské školy – v Kavarně, Silistře, Dobriči a Balčiku. Tato školní zařízení byla podporována bulharským obyvatelstvem. V nich studovalo sotva 3 100 studentů a pracovalo 182 učitelů.

Postupně při různých příležitostech došlo k plné konfiskaci celých zemědělských hospodářství, zejména prostřednictvím nuceného odkupu. Bulhaři byli zatíženi velkými daněmi a nesměli si půjčovat. V důsledku toho bylo za méně než dvě desetiletí odebráno původnímu obyvatelstvu téměř 500 000 hektarů půdy.

Ze 112 bulharských kostelů fungujících v roce 1912 Rumuni k roku 1935 neobsadili pouze několik. Jen 14 vesnicím odsouhlasila rumunská vláda vykonávat bohoslužbu v bulharském jazyce. Majetek církve byl rovněž zabaven. Bulharské noviny byly zakázány, ačkoli byly formálně uznány zákonem.

³⁷ ПЕТРОВ, П. *Научна експедиция в Добруджа, 1917 г.* II. изд. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 1994.

³⁸ Cadrilater (neboli „čtyřúhelník“) je rumunský název pro jižní Dobrudžu.

³⁹ ЗЛАТЕВ, Л., ЛЕБИКЯН, Х. *Иван Хаджииванов родови корени, общественик и деен ръководител на борбата за освобождението на Добруджа.* Русе: 2005, s. 77.

2.4. V průběhu druhé světové války

Během druhé světové války jediným územním ziskem Bulharska bylo vrácení jižní Dobružky, a to proběhlo mírovou cestou.

Vyřešení dobrudžské otázky bylo nesporným úspěchem bulharské diplomacie a na základě Craiovské dohody byla obnovena historická práva Bulharska na toto teritorium.⁴⁰ Za podpory Německa a SSSR byla dne 7. září 1940 v rumunském městě Craiově podepsána dohoda mezi Bulharskem a Rumunskem o odstoupení jižní Dobružky.

Právě bulharské požadavky a snahy získaly širokou mezinárodní podporu a souhlas. Zprávy o mírovém navrácení jižní Dobružky vyvolaly u bulharského lidu nepopsatelnou radost a nadšení. Celá země byla zaplavena spontánními masovými slavnostmi a konaly se kvůli tomu mimořádné bohoslužby.

Ve srovnání se ztracenou Besarábíí znamenala Dobružka pro Rumuny významný zisk. To je však neuspokojilo, pokračovali ve své hře a uspěli. Bulhaři z vděčnosti ruskému carovi, který osvobodil jejich vlast, byli zkroceni a sklonili hlavu před vůlí Ruska. Bulhaři museli na severní Dobružku zapomenout, aby mohli žít se svým sousedem v míru.

Rumunská vláda v Dobružce se vyznačovala loupežemi, odepíráním všech práv a veškerých spravedlností Bulharům, rázným a trvalým popíráním práva na občanství místního obyvatelstva, útlakem a všudypřítomným terorem nad všemi a nad vším: i nad kulturní a církevní svobodou, nad právem na vlastnictví, nad právem na myšlení a nad jakýmkoli projevem v každodenních vztazích běžného života, dále při vykonávání zemědělství a obchodu, řemesel, násilnou rumunizací, osídlováním uloupených území; nucenou migrací, násilným odebráním pozemků jednotlivcům a veřejným institucím, neustálou perzekucí kvůli fiktivním spiknutím a špionáží a nepokoji.

⁴⁰ Електронен вестник за музеология и военна история, ч. 1, 2017. [vid. 2019-11-12] Dostupné z: http://www.militarymuseum.bg/Pages/Publications/Electronic%20journal/broeve/2017_01.pdf.

Navštíveno 12.11.2019

3. Smlouva o respektování práv menšin

Dne 9. prosince 1919 podepsalo Rumunské království *Smlouvu o respektování práv menšin* se státy Dohody a jejich spojenci. Tato smlouva byla jediným mezinárodním aktem, který zaručoval dodržování práv Bulharů v Dobrudži.

Dobrudža, dobytá Osmanskou říší, se od 15. století stala arénou aktivního přesunu lidí, včetně vojenské kolonizace, což je charakteristickým jevem pro rozšiřování říší. Proto zde nalezneme nejen muslimy (např. Turci a krymští Tataři), ale i pravoslavné obyvatelstvo žijící ve vesnicích (např. Rumuni, Bulhaři, Lipované⁴¹, Gagauzové⁴² či pravoslavní kozáci) a dále katolíky a protestantské Němce. K tomu musíme přidat skupiny lidí žijících ve městech nebo i jinde, jako např. různé obchodníky nebo kočovníky, kteří doplňují charakteristickou mozaiku Balkánu: Řekové, Srbové, Židé, Arméni a Romové.

Problematická historie tohoto regionu na konci 18. století a v průběhu 19. století (včetně válek mezi Osmanskou a Ruskou říší) přispěla k rozmanitosti komunit.⁴³ K této pestrosti musíme ještě připojit dvojí „nacionalizaci“ Dobrudže v roce 1878, a to jak z rumunské strany na severu, tak i z bulharské na jihu, což způsobilo proudění občanů nových národů – Rumunů a Bulharů. Potřebujeme-li na základě důkazů dokreslit multikulturní povahu Dobrudže, můžeme si všimnout kosmopolitního účinku černomořských přístavů (jako jsou Konstanca a Varna), které jsou obydlené mnoha Řeky a Italy stejně jako města při Dunaji (jako například Ruse). Ruse mělo společnost spjatou s různými národními „charakteristikami“, ale také se představovalo jako plně evropská buržoazní společnost.⁴⁴

⁴¹ Lipované jsou národnostní menšina v Rumunsku a Bulharsku, která uprchla z Ruska kvůli církevním reformám patriarchy Nikona.

⁴² Gagauzové jsou národ turkického původu. Přes jejich nesporný turkický původ není dodnes zcela jasné, s jakou skupinou turkických kmenů je lze spojovat. Existuje několik základních teorií, které vysvětlují jejich původ – např. jsou spojováni s potomky Asparuchových Prbulharů, nebo s potomky Oguzů a Kumánů a v neposlední řadě někteří vědci přiřazují jejich původ k Seldžukům. Nicméně na rozdíl od Turků se Gagauzové většinou hlásí k pravoslavnému vyznání.

⁴³ НЯГУЛОВ, Б. *Властете и гърците*. In: История на България, Т. 9. История на България 1918–1944. София: 2012, s. 580.

⁴⁴ Město Ruse stále uchovává vzpomínky na svou kosmopolitní poosmanskou minulost. Město bylo v té době sídlem konzulátů většiny zemí, které byly důležitými obchodními partnery, a mělo městskou společnost, což je důvod, proč se městu přezdívalo „malá Vídeň“.

Bezprostředně po rusko-turecké válce v letech 1877–1878 měla severní Dobruď asi 100 tisíc obyvatel. Hlavní složku tvořili Bulhaři, tedy přibližně 50 tisíc lidí. V roce 1878 se Mihail Kogălniceanu přiklonil k názoru, který byl pravděpodobně ruského původu, že tulčský sandžak obývá 77 880 lidí. Přičteme-li k tomuto číslu ještě přibližně 20 tisíc obyvatel pocházejících z mangalijské a novosilisterské oblasti, vychází celkový počet obyvatel na 95–100 tisíc lidí. Ve výroční zprávě pro rok 1880 obchodní konzul USA v Bukurešti Eugene Schuler uvedl, že v této oblasti žije 107 tisíc obyvatel.

Větší část bulharské populace žila v tulčském sandžaku (34–38 tisíc obyvatel), a to především v Tulči, Babadagu a jejich okolí. Zbývající část obývala mangalijskou a novosilisterskou oblast, které se nacházely na jihu sandžaku.

Podle rumunského sčítání lidu z 19. prosince 1912 činila populace severní Dobruďe 380 430 lidí, což představovalo sotva 5,2 % celkové populace Rumunska. Podle údajů ze stejného sčítání lidu v Rumunsku, v Dobruďi připadalo na 1 km² pouze 24,5 obyvatel. V průměru mělo Rumunsko 53,6 osob na 1 km². V Rumunsku nebyla nikde hustota populace tak nízká jako v Dobruďi (pro srovnání v Moldavsku činila 56,2 obyvatel na 1 km² a ve Valašsku 62,9 osob na 1 km²).⁴⁵

Hustota obyvatel v Konstanci se rovnala 30,3 osob na 1 km², byla tedy výrazně vyšší než v Tulči, kde na 1 km² připadalo 19,8 lidí. Tento rozdíl byl způsoben malou rozlohou využitelné zemědělské půdy a slabší kolonizací tulčské oblasti rumunským obyvatelstvem v tomto období.⁴⁶

Důležité je říci, že informace o etnickém složení obyvatelstva Dobruďe by podstatně ulehčily výzkum této problematiky, nicméně oficiální rumunská statistika se bohužel vyhýbala údajům o národnostní skladbě dobrudžské populace. Objevovaly se pouze polooficiální informace o etnickém složení Dobruďe, které zveřejnili správci žup Konstanca a Tulča a jako takové by stěží odpovídaly skutečné situaci. Mezi čísly, která uváděli správci žup a někteří lidé píšící o Dobruďi, se objevovaly významné odchylky. Například podle V. M. Kogălniceana⁴⁷ žilo v roce 1880 v Dobruďi 50 915 Rumunů, avšak podle M. D.

⁴⁵ ПЕТРОВ, П. *Научна експедиция в Добруджа, 1917 г.* II. изд. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 1994, s. 231.

⁴⁶ *Tamtéž.*

⁴⁷ KOGĂLNICEANU, V. M. *Dobrogea: 1879-1909: drepturi politice fără libertăți.* București: Socec & C-ie, 1910, s. 40.

Ioneska⁴⁸ tento počet nepřevyšoval 40 499 lidí. Pro stejný rok stanovil Kogălniceanu počet Bulharů v Dobrudži na 30 643 lidí a Ionescu 29 440 osob. Všechna rumunská data z té doby ukazují, že počet Rumunů byl vyšší než počet Bulharů.

Nastolený vládní režim a antibulharská politika rumunského státu vyvolaly po roce 1878 vlnu emigrací velkého počtu Bulharů, kteří se stěhovali do osvobozeného Bulharska. Tato skutečnost vedla v této oblasti k oslabení bulharského elementu.

Přihlédneme-li k informacím z válečného období a k procesu emigrace, odhalíme, že se zahraniční obchodní konzulové a úředníci v severní Dobrudži a v rumunských městech podél dolního Dunaje snažili zjistit skutečný počet Bulharů a jejich vztah k jiným národnostem. V prvních letech po anexi severní Dobrudže bulharský politik Anton Frangja, který pracoval v Tulči, provedl poctivě výpočty. Z výňatků z církevních registrů tulčské eparchie zjistil, že tam v letech 1878–1880 žilo 48 tisíc Bulharů. Přičteme-li další 2 tisíce lidí z Mangalie, počet bulharského obyvatelstva činil 50 tisíc osob. Rumunů nebylo více než 23 tisíc. Poměr populace tedy byl 2:1 ve prospěch bulharského obyvatelstva.⁴⁹

Britský diplomatický zástupce v Bukurešti William Arthur White dal jasně najevo, že pro Rumunsko bude obtížné integrovat nově získanou provincii, neboť hlavním etnickým prvkem v Dobrudži bylo slovanské obyvatelstvo a jeho jazyk.

V bulletinu Ministerstva zemědělství můžeme nalézt potvrzení o rumunské manipulaci s údaji, neboť se zde pro rok 1889 objevilo číslo 39 992 Bulharů.

Bulharský historik Žeko Popov připouští, že po určitém snížení počtu Bulharů kvůli emigraci mohlo v této oblasti žít na konci 80. let 19. století přibližně 40 tisíc lidí. Uvedené příklady, které se velmi liší, ukazují, že v době rumunské okupace severní Dobrudže převládala bulharská populace.

Po roce 1913, a zejména po roce 1918, kdy jižní Dobrudža zůstala pod rumunskou vládou, zamířilo mnoho uprchlíků z Dobrudže do sousedních bulharských zemí jižně od nové hranice. Další migrační procesy probíhaly v době mezi první světovou válkou a koncem roku 1944. Z demografického hlediska bylo toto období charakterizováno:

⁴⁸ IONESCU, M. D. *Dobrogea în pragul veacului al XX-lea: geografia matematică, fizică, politică, economică și militară*. București: Atelierele Grafice I. V. Socecu, 1904, s. 905.

⁴⁹ ПОПОВ, Ж. *Българите в северна Добруджа 1878-1913*. София: Иван Вазов, 1991, s. 83.

- dalším postupným přesídlováním částí tureckého obyvatelstva severovýchodního Bulharska a jeho nahrazováním novým bulharským obyvatelstvem,
- krátkodobými, avšak intenzivními migračními přesuny v jižní Dobrudži v době, kdy došlo k jejímu připojení k Bulharsku (jako příklad můžeme uvést vesnici Dolinu, která byla mezi lety 1906 a 1934 osídlena Bulhary z Dobrudži a dalších oblastí).⁵⁰

V období mezi dvěma světovými válkami došlo k podstatným změnám ve složení obyvatelstva jižní Dobrudže. Podíl bulharské populace se zde snížil. K tomuto snížení došlo zaprvé kvůli vysídlení obyvatelstva do Bulharska a zadruhé kvůli početné kolonizaci Rumunů a Arumunů, která byla organizovaná a důsledně prováděná rumunskou vládou.

Ve stati *Българите в румънското кралство* („Bulhaři v rumunském království“), uveřejněné roku 1930 v časopise *Отец Паусиѝ*, bulharský geograf a etnograf Anastas Iširkov uvedl, že se Bulhaři usazovali v severní Dobrudži především v roce 1806 a 1829. V roce 1900 německý jazykovědec Gustav Weigand publikoval v Lipsku článek, podle kterého bylo převážně Bulhary osídleno v severní Dobrudži více než 50 osad. Podle jeho údajů zde v roce 1916 žilo nejméně 120 tisíc Bulharů. Iširkov se zármutkem konstatoval, že se Bulhaři ve smíšených vesnicích rumunizují a mluví raději rumunsky, neboť se tento jazyk vyučoval ve školách a užíval v armádě. Iširkov dále poznamenal, že počet Bulharů v roce 1928 činil 80 tisíc lidí. I za hranicemi Dunaje se rozšířil prostor bulharského ducha, života a kultury a téměř zcela pokrýval území severní Dobrudže.⁵¹

Co se týče bulharské etnické skupiny v župě Konstanci a Tulči, rumunská statistika pro rok 1930 poskytla následující údaje: v župě Konstanci bylo napočítáno něco přes 27 tisíc Bulharů. Fakticky se tedy jednalo o druhou nejpočetnější etnickou skupinu v Dobrudži po rumunské, kterou tvořilo 170 tisíc obyvatel. Župu Tulču obývalo ve stejném roce 22 tisíc Bulharů, tedy téměř tolik, kolik bylo Lipovanů. I zde převládalo rumunské etnikum.⁵²

⁵⁰ ПОПОВ, Ж. *Българите в северна Добруджа 1878-1913*. София: Иван Вазов, 1991, s. 83.

⁵¹ ПЕНЕРЛИЕВ, М. *Северна Добруджа като част от Българското културно-географско пространство*. In: Балканите-език, история, култура, Т. IV. Велико Търново: Университетско издателство "Св. св. Кирил и Методий", 2015, s. 391.

⁵² *Tamtéž.*

Za pomoci správy, starostů a oblastních správců začalo prostřednictvím zvláštních právních opatření osídlování severní Dobrudže rumunskými kolonisty z Valašska, Sedmihradska a Moldavska. V rámci kolonizace došlo k přesunu 8 tisíc Němců z Ruské říše. Oblastní správci obvykle navyšovali ve svých zprávách počet Rumunů na 2 až 3násobek. Starostové zaznamenávali jako Rumuny jednotlivé Bulhary, nebo dokonce celé rodiny. Prováděla se také politika vůči Gagauzům, a to pro jejich oddělení od zbytku Bulharů. Toto byla praxe z jižní Besarábie, která byla po roce 1878 převedena rumunskými úředníky také do severní Dobrudže.⁵³ Za účelem upevnění své moci mělo Rumunsko v Dobrudži relativně velký vojenský kontingent a četné policejní síly. V této oblasti bylo zaměstnáno přes 2 tisíce úředníků z Valašska, Moldavska a zejména z jižní Besarábie, což bylo o čtyřikrát více než na konci osmanské nadvlády.

Množství národnostních menšin přesáhlo na konci první světové války v rámci nových rumunských hranic 20 % celkové populace státu. V meziválečném období byla bulharská národnostní menšina na dobrudžském území početně nejvyšší. Bulharské obyvatelstvo bylo nejkompaktnější v Dobrudži (185 279 lidí), přičemž na jihu této oblasti tvořilo většinu a představovalo hranici mateřského státu.⁵⁴

V jižní Dobrudži se nejlépe budovalo národní vědomí mezi Bulhary žijícími v této oblasti, neboť od roku 1879 do roku 1913 byli součástí bulharského národního státu a národa. To se také ukázalo jako klíčová překážka v rumunských strategických zájmech. V severní Dobrudži byla situace zcela opačná, neboť toto území prošlo asimilačním tlakem již na konci rusko-turecké války v letech 1877–1878. Jedním z hlavních důvodů úspěchu politiky denacionalizace Bukurešti vůči Bulharům byla stejná náboženská příslušnost bulharské menšiny a oficiální státní náboženství v Rumunsku (tedy pravoslavné křesťanství), což usnadňovalo asimilační procesy.

Bulharsko a Rumunsko zastávaly zcela opačné pozice a vzájemně se konfrontovaly při vypracování mezinárodního systému pro menšiny, který vznikl kvůli jejich problémům a geopolitickým zájmům. Tyto problémy a zájmy byly v bulharském případě považovány za zcela okrajové, zatímco v Rumunsku byly pokládány za velmi důležité. Rumunsko reagovalo vůči menšinovým smlouvám negativně. Klíčové argumenty se vztahovaly k názoru,

⁵³ КОЛЕВ, Й. *Българското национално малцинство в Добруджа*. [vid. 2019-11-14] Dostupné z: <http://bgdiaspora.h3b.ru/3304>. Navštíveno 14.11.2019.

⁵⁴ ГЮДУРОВ, Д. *Българи и власи в малцинствената политика на България и Румъния*. Годишник на Департамент История, Т. VIII. София: Нов български университет, 2013, s. 282.

že Rumunsko jakožto nezávislý stát nemůže akceptovat zásah vnějších faktorů při řešení jejich vnitřních národnostních problémů.

Hlavními faktory, které vedly v tomto období k vytvoření systému ochrany menšin, byly: politické a teritoriální změny v tomto regionu po první světové válce, které nesplnily očekávání všech etnických a národnostních skupin; myšlenka národního sebeurčení ve východní a jihovýchodní Evropě, kde byla národnostně a etnicky smíšená populace; vytvoření Společnosti národů jako první světové organizace, která řešila otázky menšinových problémů.⁵⁵

Tento systém teoreticky potvrzoval myšlenku, že cílem a smyslem jakékoli svrchovanosti je respekt k lidské bytosti. Státy, které byly vázány na Společnost národů, uznaly, že je v mezinárodním zájmu zabývat se otázkou menšin na jejich území. V praxi Společnosti národů měl v otázce ochrany menšin přednost politický prvek nad humánním elementem, neboť státní suverenita byla na prvním místě.

Ve všech mezinárodních aktech, které tvořily tento systém, byla tato společná pravidla: zajištění toho, aby osoby náležející k jazykovým, rasovým a náboženským menšinám měly svá národní a občanská práva; přeměna mezinárodně přijatých závazků příslušných zemí ve vnitřní zákony a jejich používání pod záštitou Rady Společnosti národů.

Menšinám byla udělena následující práva:

- 1) „pozitivní práva“ (speciální status), jako bylo využívání soudů v menšinových jazycích, výuka a studium těchto jazyků na veřejných základních školách a poskytnutí spravedlivého podílu státní podpory pro vzdělávací, charitativní a náboženské účely menšin;
- 2) „negativní práva“ (nediskriminace), jako byla rovnost při uplatnění politických a občanských práv před zákonem, při přijímání veřejných služeb, při zacházení a používání právních a faktických záruk, při výkonu povolání, právo na své sociální, vzdělávací, náboženské a charitativní instituce, svobodné používání jazyka v obchodě, náboženství, soukromých záležitostech, tisku a veřejných shromážděních.

⁵⁵ НЯГУЛОВ, Б. *Българските малцинствени проблеми в Бесарабия пред обществото на народите*. In: История на Добруджа. Т. 4, 1878-1944. Велико Търново: 2007, s. 510.

Rumunsko podepsalo zvláštní dohodu na ochranu menšin až po ultimátu Nejvyšší rady Pařížské mírové konference dne 9. prosince 1919. Rumunská strana projevila obrovský odpor při podpisu smlouvy o menšinách, ale i při převzetí závazku respektovat práva (zvláště bulharské) menšiny. Kromě toho rumunská delegace důrazně odmítla podepsat zvláštní závazek na ochranu bulharské menšiny, neboť po skončení první světové války neobdržela od Bulharska žádná nová území.

Na rozdíl od ostré reakce Bukurešti na smlouvu o ochraně menšin, která jí byla uložena ze strany mocností ve stejném roce, bulharská vláda tento závazek bez výhrad přijala. Z hlediska vnitřní politiky nebyla tato smlouva v rozporu s ústavou a s vnitřní legislativou státu.

Státy, které zvítězily ve válce, udělily Rumunsku právo přistoupit ke konvenci o dobrovolné výměně obyvatelstva. Rumunsko to však odmítlo, neboť, pokud by podle čl. 16 úmluvy přistoupilo na výměnu obyvatelstva mezi Bulharskem a Rumunskem v jižní, resp. v severní Dobrudži na recipročním principu, zaprvé by to automaticky znamenalo vyliďnění oblasti a vážné ekonomické ztráty a zadruhé výměna obyvatelstva odporovala dlouhodobým geopolitickým zájmům Rumunska zaměřeným na zachování etnické přítomnosti hraniční komunity.⁵⁶

Obyvatelstvo severní Dobrudže, které porušilo rumunskou ústavu, bylo zbaveno možnosti mít stejná konstituční práva jako ostatní poddané národy. Dobrudžané nemohli vysílat své zástupce do parlamentu a senátu. Zákon stanovil, že tato omezení budou v budoucnu odstraněna. Toto neurčité období trvalo 30 let. Soudní orgány byly rovněž přísně omezeny. Na obyvatelstvo se však vztahovaly všechny rumunské daně. Obyvatelé této oblasti byli na 10 let osvobozeni od pravidelné vojenské služby. V rozporu se zákonem se již v roce 1882 nabírali vojáci k výkonu pravidelné vojenské služby.

V královském nařízení č. 1421 ze dne 1. dubna 1914 byl vyhlášen *Zákon o organizaci Nové Dobrudže*⁵⁷ a zveřejněn byl ve Státním věstníku⁵⁸ č. 1 z 1. dubna 1914. Podle čl. 3

⁵⁶ НЯГУЛОВ, Б. *Властете и гърците*. In: История на България, Т. 9. История на България 1918–1944. София: 2012, s. 576–578.

⁵⁷ Nová Dobrudža (rumunsky: Dobrogea Nouă) je název, kterým Rumuni označovali jižní Dobrudžu.

⁵⁸ Státní věstník (bulharsky: Държавен вестник) je oficiální vydání Národního shromáždění Bulharska, kde se zveřejňují zákony, které nabyly platnost, a dále různé vyhlášky, rozhodnutí Ústavního soudu, oficiální dokumenty, jako např. mezinárodní smlouvy atd. Poprvé byl publikován 28. července 1879 a vychází dodnes.

zákona se bulharští občané, kteří byli ke dni 28. června 1913 obyvateli Dobrudže, stali rumunskými občany. Obyvatelé Dobrudže, kteří se nechtěli stát rumunskými občany, mohli učinit prohlášení, že se vzdávají rumunského občanství do jednoho roku od přijetí zákona. Prohlášení se podávalo v místě bydliště u předsedy okresního soudu nebo u soudce, který ho zastupoval. Vdaná žena se musela podřídit právním podmínkám svého muže, děti se musely podvolit svým rodičům. Nezletilé děti, jejichž rodiče se odmítli stát rumunskými občany, mohli získat toto občanství poté, co dosáhly plnoletosti, a to podáním prohlášení u předsedy okresního soudu v místě svého bydliště do jednoho roku.

Ten, kdo učinil takové prohlášení, se tedy nikdy nepovažoval za Rumuna. Ve lhůtě dvou let od podání žádosti byli tito lidé povinni vzdát se své nemovitosti a prodat ji. Po uplynutí této lhůty, pokud nebyl uskutečněn prodej nemovitosti za podmínek stanovených v čl. 120 zákona, státní zástupce přistoupil oficiálně (po dokončení formalit pro prodej těchto nemovitostí) k prodeji na veřejných dražbách a částka obdržená v dražbě byla odkázána majiteli nemovitosti. Obyvatelé, kteří se stali rumunskými občany, mohli získat nemovitosti pouze v této oblasti.⁵⁹

Čl. 7 *Zákona o organizaci Nové Dobrudže* stanovil, že rumunští občané jižní Dobrudže budou mít všechna občanská a politická práva určená ve státních zákonech, s výjimkami obsaženými v tomto zákoně. Budoucí zákon měl nařídit zastoupení obyvatelstva jižní Dobrudže v parlamentu (ve sněmovně a senátu). *Zákon o organizaci Nové Dobrudže* vyžadoval přítomnost rumunského úředníka nebo policisty na každém shromáždění.⁶⁰

Z hlediska otázky vlastnictví čl. 124 uvádí, že veškerý veřejný či soukromý majetek náležející bulharskému státu k 28. červnu 1913 je a zůstane státním majetkem.⁶¹ Všechny následující vyhlášky byly v rozporu s tímto základním a přijatým principem. Výjimku tvořily lesy, které vlastnily soukromé osoby a jejichž potvrzení o vlastnictví bylo ověřeno a přijato v souladu se zákonem, jinak všechny lesy zůstaly státním majetkem. Státním majetkem zůstaly pastviny, veškerá orná půda, lesy a jakýkoli majetek patřící školám, církvi a charitativním organizacím (jakékoli kategorie a získané jakýmkoli způsobem); dále také všechna jezera, bažiny, rybníky, doly, lomy a minerální vody. Tento článek zrušil veškeré vlastnictví obce, církve, škol a charitativních organizací, tyto nemovitosti byly zestátněny.

⁵⁹ Държавен вестник, ч. 1, 1.4.1914.

⁶⁰ *Tamtéž.*

⁶¹ *Tamtéž.*

Rumunské úřady chtěly tímto způsobem získat velkou část státních pozemků bez velkých výloh na odškodnění. Podle bulharského novináře Petra Gabe byla tato půda příliš velká: lesy v samotné Dobrudži činily 199 220 hektarů.

Zákon o kontrole agrárního vlastnictví zbavoval v Dobrudži větší část obyvatel práva na plné vlastnictví, s výjimkou běžného práva na užívání půdy. Čl. 110 zákona dělí majitele pozemků v Dobrudži na plnohodnotné majitele a na osoby, které půdu pouze využívaly, avšak ji nevlastnily.⁶² Zjevným účelem tohoto zákona bylo sjednotit a posílit soukromé venkovské vlastnictví. Aby však bylo možné takové opatření přijmout, musel existovat chaotický stav vlastnictví, tedy obyvatelé nevěděli, kdo a jak vlastní majetky, neustále bylo ohrožováno jejich vlastnictví, které přecházelo od jednoho k druhému a bylo v nepřetržitém pohybu.

Noviny *Бежански глас* ze dne 22. září 1922 napsaly: „uprchlíky z Dobrudže uvidíte ve Varně, Ruse, Razgradu a ve vesnicích v blízkosti těchto měst, kde se potulují a dělají černou práci. Poznáte je podle roztrhaných zevnějšků a pokud se náhodou střetnou s vaším pohledem, vyčtete z jejich očí nevyčísitelnou nostalgickou bolest uprchlíka. Jsou pracovití, jejich ruce jsou černé a popraskané. Na mírumilovném a bezbranném obyvatelstvu v Dobrudži byla spáchána, do té doby v historii neslýchaná, nespravedlnost.“⁶³

Valaši se v Bulharsku stali menšinovým problémem teprve v meziválečném období. Podle bulharské oficiální statistiky obývali po roce 1920 58 obcí, přičemž ve 35 obcích téměř zcela dominovali.⁶⁴ V bulharsko-rumunských vztazích souvisel problém vzdělávacích institucí Valachů v Bulharsku s problémem vzdělávání Bulharů v Rumunsku. Valaši tvořili jedinou menšinovou komunitu v Bulharsku, která ve 20. letech minulého století vyjádřila své přání zavést a zajistit výuku rumunského jazyka pro menšiny v bulharských státních školách. Tato přání byla výsledkem toho, že Bulharsko dodržovalo smlouvy a závazky na ochranu práv menšin zakotvené v Neuillyské smlouvě.

V období od roku 1920 do roku 1923 nebylo dosaženo konkrétních činů k otevření rumunských škol, a to navzdory slibům vládnoucího Bulharského zemědělského lidového svazu (BZLS). V letech 1925 a 1927 byly v této záležitosti odeslány Ministerstvu pro národní osvětu (Министерство на народното просвещение) nové žádosti valašské komunity a rovněž zůstaly bez odezvy ze strany kabinetů Aleksandra Cankova a Andreje Ljapčeva.

⁶² ГАБЕ, П. *Румъния в Добруджа 1913–1916*. София: Държавна печатница, 1917.

⁶³ *Добруджанските бежанци*. Бежански глас, č. 2, 22.9.1922, s. 1.

⁶⁴ Централен държавен архив, ф.177 К, оп. 7, а.е. 7, л. 8.

Odmítnutí bylo způsobeno vyvíjením tlaku ze strany rumunské správy na Bulhary v jižní Dobrudži.

Po první světové válce existovala v Sofii rumunská škola, která se skládala z několika stupňů vzdělávání: školka, základní škola a gymnázium. V Blagoevgradu fungovala rumunská kaple a rumunská základní škola.

Podle normativních dokumentů a *Zákona pro národní osvětu*, ačkoli tyto školy byli z hlediska své úlohy blízké vzdělávacím institucím menšin, měly spíše status zahraničních škol. Výuka probíhala v budovách patřících rumunskému státu a rumunská vláda přijímala, propouštěla a finančně podporovala zaměstnance těchto škol.

Rumunské úřady uzavřely 276 bulharských škol s 584 učiteli a 21 770 studenty, mnoho komunitních center a 80 pravoslavných chrámů. Všechny knihy a celý jejich inventář byly zabaveny. Všechny odkazy bulharské kultury byly zcela a nemilosrdně zničeny. Ve školách a komunitních centrech byly kromě knih zabaveny a zničeny různé školní pomůcky, veškerá dokumentace, obrazy a portréty. V Dobrudži neexistují žádné dochované archivy bulharských škol až do roku 1913 (protokolové knihy, deníky a vysvědčení byly také zničeny). Knihy ve veřejných knihovnách byly zabaveny a ty, které nebyly hned zničeny, byly skryty a uzamčeny, aby je Bulhaři nemohli používat.⁶⁵

Poté, co Rumunsko opět získalo jižní Dobrudžu, byl kvůli rumunské vzdělávací politice drasticky snížen počet bulharských škol v této oblasti. Jejich status se změnil, a ze státních škol se tak staly školy soukromé. Do roku 1913 v jižní Dobrudži fungovalo 270 bulharských škol a v severní části okresu 122 základních a 2 střední školy. V tomto období se zachovaly základní a střední školy např. v Silistře, Dobriči, Balčiku, Kavarně či Konstanci. Jejich osud však zůstal až do poloviny 20. let nejistý, a proto se počet jejich žáků neustále snižoval.⁶⁶

Školy byly často uzavírány a podléhaly postupné rumunizaci. Po přijetí zákona o soukromém vzdělávání v Rumunsku ze dne 22. prosince 1925 (bez ohledu na omezení a obtížně proveditelné požadavky) bulharské školské instituce upravily právní základ pro svou existenci. Fungovaly pod dvojitou správou. Tato zvláštnost byla zapříčiněna metodikou jejich řízení a financování. Oficiálně byly kontrolovány rumunskými správními orgány a

⁶⁵ Един Завет, č. 1, 2004.

⁶⁶ НЯГУЛОВ, Б. *Малцинственото движение на добруджанските българи в Румъния*. In: История на Добруджа, том IV, 1878–1944. Велико Търново: Фабер, 2007, s. 417–465.

financovány školskými výbory, avšak prakticky závisely všechny bulharské školy na finančních příjmech poskytovaných bulharským státem, který organizoval metodiku vzdělávání. Vedení a jejich finanční podporu zajišťovalo Ředitelství náboženského vyznání (Дирекция на вероизповеданията) patřící k ministerstvu zahraničních věcí, a to prostřednictvím královského vyslanectví v Bukurešti.⁶⁷

Zmatek kolem menšinové otázky v bulharsko-rumunských vztazích a absence společné domluvy, která by regulovala situaci Bulharů v Rumunsku, resp. Rumunů v Bulharsku, přiměly orgány v Sofii poskytovat bulharským školám v Dobrudži tajně finanční prostředky.

Co se týče uchování bulharského jazyka v Dobrudži, můžeme říci, že fonetická a gramatická struktura řeči v Dobrudži ve skutečnosti odolala aktivnímu rumunskému vlivu v podmínkách aktivního bilingvismu (prostřednictvím škol, správy, vojenské služby a skrze přímý ústní kontakt s rumunskými kolonisty). Dokonce i v lexikální oblasti byl rumunský dopad zanedbatelný. Omezil se pouze na vypůjčení několika desítek lexikálních jednotek.

Menšinové a iredentistické požadavky vyvolávaly nejistotu ohledně územní celistvosti Rumunska a pokusy o integraci iredentistických komunit umožňovaly Bulharsku zachovat své revizionistické nároky na jižní Dobrudžu.⁶⁸

Během tohoto období byla rumunská menšinová politika založena na principech integračního nacionalismu, který při své realizaci musel zajistit dominanci Rumunů v geografických oblastech státu. Zvláštním rysem tohoto přístupu bylo, že bukurešťská vláda zaujímalá odlišný postoj k jednotlivým menšinám.

Prvním úkolem rumunských okupačních úřadů bylo uzavřít hranici před všemi, kteří se nevystěhovali s první vlnou mobilizovaných Dobrudžanů. Dalším opatřením bylo uzavření škol a kostelů. Knihovny na vesnicích a ve městech byly zničeny nebo vypáleny. Školy byly využívány jako státní úřady a kasárna.⁶⁹

Obyvatelstvo Dobrudže bylo vystaveno útokům, pogromům a drancování. Noviny *Добруджа* ze dne 1. března 1919 napsaly, že dav Rumunů zaútočil a vykradl domy bývalého

⁶⁷ НЯГУЛОВ, Б. *Висшият съвет на българите в Румъния*. Векове, č. 4, 1990, s. 31–33.

⁶⁸ НЯГУЛОВ, Б. *Българските малцинствени проблеми в Бесарабия пред обществото на народите*. In: *История на Добруджа*. Т. 4, 1878–1944. Велико Търново: 2007, s. 288.

⁶⁹ ГАБЕ, П. *Румъния в Добруджа 1913–1916*. София: Държавна печатница, 1917, s. 63.

bulharského starosty Conju Cončeva, jeho pomocníka Argira Michaelči, dále domy Bulharů Stefana Petkova, Kolju Cončeva a dalších. Milenku Nikolovovi a Kolju Cončevovi byly při napadení rozbity hlavy a s lidmi, co se právě nacházeli v těchto domech, bylo hrubě zacházeno. Rumunští rolníci pocházející z vesnic Kozludža, Oltena a dalších, kteří byli pod ochranou rumunských úřadů, útočili a vykrádali okolní bulharské vesnice. Ve vesnici Garvan policie zatkla a napadla mnoho občanů pod záminkou, že hledají zbraně. Ve vesnici Kavaklar rumunský starosta a vesničané napadali a okrádali Turky, přičemž jim říkali, že pro ně není v Rumunském království místo. Během útěku do Bulharska byli obyvatelé vesnice Mandžapunar okradeni v Balčiku dvěma četníky, kteří jim vzali asi 1660 leva.⁷⁰

Turecký vzdělanec Halil Edip-beg (obyvatel Dobrudže) publikoval v jednom z posledních čísel cañhradského zemědělského časopisu *Çiftçi Dünyası* článek o osudu Dobrudže: „Dobrudža!...Vzpomenu-li si na toto jméno, vidím jedno obrovské pole, pole se svými zlatými klasy – vidím Dobrudžu přeměněnou svými pracovitými dětmi v zahradu... Dobrudža je obilnicí celého Balkánského poloostrova. Zde, v této malé Mezopotámii, žijí nejpracovitější synové tureckého i bulharského plémě, kteří získávají zlatá zrna z polí, jež jsou nasáklá jejich vlastním potem... Naše plémě se vyznačuje šlechetností, pohostinností, vzájemnou pomocí a řadou dalších kvalit. Bulharský soused zde žne a sklízí to, co zasel Turek..., „Severní závan“ (Rumuni) pustoší tuto oblast, tato zlatá a zelená pole, jež jsou nasáklá lidskou krví.“⁷¹ Podle Halil Edip-bega se tento kraj stal hnízdem katastrof a neštěstí. Půl století byli Bulhaři a Turci podrobena nejhorším zkouškám a soužením, až byli zbaveni všeho majetku, nuceni opustit svůj domov a toulat se po světě.

Nikdo neslyšel, že by v Bulharsku byly turecké děti násilně posílány do bulharských škol, zatímco v Rumunsku, které tvrdilo, že má vyspělejší kulturu, úřady nutily 5–7leté děti chodit do tzv. mateřských škol, aby je zbavily národního vědomí a výchovy.⁷² Na rozdíl od Bulharska, kde žilo několik set tisíc Turků a kde se s nimi zacházelo dobře, v Dobrudži nemohli plně využívat svých ústavních práv a svobod.

Pod titulkem *Румънсксият терор в Добруджа* („Rumunský teror v Dobrudži“) noviny *Народно слово* napsaly: „Rumuni pokračují ve svých krutostech proti bulharské

⁷⁰ Добруджа, č. 215, 1.3.1919.

⁷¹ Добруджа под ромънско робство. Добруджа, č. 285, 1.11.1919.

⁷² Тамтѣж.

populaci v Dobrudži.“ Dobrudžané, kteří utekli do Bulharska, vyprávěli o tom, jak byli zatýkáni a napadáni, jak jim byly odebírány všechny obiloviny a mouka, a rodině tak zůstal pouze čtvrtník do nové sklizně. Výbory dávaly lidem místo mouky otruby. Mlýny byly zabaveny rumunskými úřady. Muži ve věku 38 a více let měli být nabíráni, aby sloužili pod vlajkami rumunské armády. To vše vytvářelo situaci, která vybízela k riskantnímu útěku.⁷³

Bulharská menšina představovala pro Rumunsko problém kvůli své kompaktnosti a nedostatku rumunského obyvatelstva v jižní Dobrudži. Nejistota vlády nad touto oblastí se zrodila na základě bulharského iredentismu, legálních menšinových požadavků podporovaných Bulharskem a jeho územních nároků (na etnické bázi) k jižní Dobrudži. Bulharský iredentismus je termín, kterým se označují nelegální projevy a legální národnostní menšinové požadavky Bulharů (podporované Bulharskem), stejně jako bulharské územní požadavky (vycházející z etnického základu) nejen k jižní Dobrudži, ale i k vardarské a egejské Makedonii, západní krajině v Srbsku a západní Thrákii. Iredentismus se projevoval u všech bulharských komunit všech zeměpisných oblastí zahrnutých do Neuillyské smlouvy uvnitř hranic ostatních balkánských států.

⁷³ Румънският терор в Добруджа. Народно слово, ч. 1, 1919.

4. Vnitřní dobrudžská revoluční organizace

Po první světové válce činil počet uprchlíků, kteří utekli do Bulharska, přibližně 250 tisíc lidí. Jen z Dobrudže uprchlo nejméně 40 tisíc osob. Podle průzkumu, který provedly noviny *Добруджански глас*, v létě 1919 prošlo městem Ruse a jeho okolím 15 446 lidí. Počet dobrudžských uprchlíků činil ve Varně a v okolních vesnicích 11 248 osob a v isperijské oblasti to bylo 6 500 lidí.⁷⁴

Oficiální anexe jižní Dobrudže Rumunskem na konci roku 1919 a zavedení denacionalizačního režimu byly předpokladem nesmiřitelného a dlouho trvajících národněosvobozenického boje bulharské populace v Dobrudži.

Hlavním cílem snah rumunských orgánů bylo zbavit Dobrudžany jejich historické identity a denacionalizovat a asimilovat dobrudžské obyvatelstvo. To byl důvod, proč se v této oblasti rozrůstalo národněosvobozenické hnutí vedené emigrantským svazem Dobrudža (založený v roce 1913) a Vnitřní dobrudžskou revoluční organizací (VDRO).

V letech 1913–1916 probíhala činnost Dobrudžského národněosvobozenického hnutí a jeho centrum se přesunulo do města Babadag. Zřizování místních národních výborů započalo na začátku války. V roce 1917 byl zřízen řídicí orgán Dobrudžského hnutí Ústřední dobrudžská národní lidová rada (Централен Добруджански Народен Съвет). Babadag se stal vedoucím střediskem dobrudžských bojů proti rumunské propagandě a německému etapnímu velitelství.

Po první světové válce dobrudžští Bulhaři využili jak legálního hnutí, tak i ozbrojeného boje. Hlavními legálními organizacemi byly Ústřední dobrudžská lidová rada a Dobrudžská organizace v čele s Nejvyšším řídicím výborem (Върховен управителен комитет).

Současně s bulharskými jednotkami Dobrudžu opustila i Ústřední dobrudžská lidová rada. Ústřední dobrudžská lidová rada se poté přemístila do Varny, ale svoji zastupitelskou kancelář založila také v Sofii, aby mohla sledovat dynamické politické změny v zemi. Koncem roku 1918 byla prakticky ukončena činnost “lidových výborů“. Jejich legální existence byla z důvodu radikální změny situace v Dobrudži nemožná. Výzvy Ústřední

⁷⁴ *Добруджа обезлюдена!* Добруджански глас, č. 10, 12.9.1919.

dobrudžské lidové rady, aby se výbory vnitřně sjednotily, a mohly tak zesílit přesvědčování cizích národů a jejich vůdců, že Dobrudža je jejich a patří jim, nebyly vyslyšeny.⁷⁵

V březnu 1919 byl v chrámu Demir baba poblíž vesnice Sveštari vládou tajně založen Dobrudžský revoluční výbor (Добруджански революционен комитет). Jeho hlavním úkolem bylo sjednotit lidové výbory, které již existovaly před válkou, a zaměřit jejich úsilí na podporu pololegálních a nelegálních četnických a kurýrních aktivit emigrantských spolků. Dobrudžský revoluční výbor byl po Razgradském dobрудžském sjezdu v polovině července 1919 reorganizován a doplněn členy Nejvyšší dobрудžské rady. Nejvyšší dobрудžská rada se přejmenovala na Ústřední dobрудžský revoluční výbor.⁷⁶

Přivrženci myšlenky na vytvoření VDRO uspořádali schůzi, na které se rozhodli založit takovou organizaci. Do Ústředního výboru byli vybráni tito členové: Ivan Chadžiivanov, Nikola Kjamilev, Ivan Marinopolský, Stefan Bozukov, Slavi Aleksiev, Ivan Donev, Dočo Michajlov a Vārban Petrov.

Na tomto shromáždění bylo rozhodnuto, že Dobrudža bude rozdělena na sedm organizačních oblastí. U každé z nich se předpokládalo vytvoření ozbrojené čety, skládající se z 10–15 mužů. Větší střediska VDRO měla v Bulharsku zřídit tajné výbory, které by organizovaly v jednotlivých skupinách dobрудžské uprchlíky, nebo celé jednotky s cílem podle potřeby pomáhat VDRO.

VDRO ve svých stanovách a programu prohlásila, že bude bojovat za vytvoření svobodné nezávislé Dobrudže. Samotné obyvatelstvo mělo mít právo, prostřednictvím svého vybraného ustavujícího shromáždění, určovat její formu vlády.

Vnitřně politický vývoj státu a probíhající mezinárodní procesy měly silný vliv na tři proudy, které se utvořily uvnitř Dobrudžského hnutí. Snahy některých vůdců zabránit ostrým mezistranickým bojům v Bulharsku, které byly typické až do poloviny 20. let minulého století, se ukázaly neuskutečnitelné. V prvních poválečných letech dávaly těmto třem výše zmíněným proudům naději na dosažení jejich vytyčených cílů konflikty ohledně Besarábie mezi sovětským Ruskem a Rumunskem. Společnost národů byla, navzdory své pasivitě, přinucena podniknout kroky k zajištění ochrany práv menšin.

⁷⁵ ОГНЯНОВ, Л. *Нови очерци по българска история 1878-1948*. София: ИК ВЕК 22, 1995, s. 89.

⁷⁶ ТОДОРОВ, П. *Освободителните борби на Добруджа. Добруджанска революционна организация 1925-1940*. София: 1992.

VDRO, která vznikla v roce 1919, měla pobočky v Rumunskem okupované Dobrudži a v Bulharsku. Pravicové hnutí (tzv. “kjamilevci” kolem Nikoly Kjamileva) bojovalo ve VDRO o vliv. Pravice dávala přednost připojení Dobrudže k Bulharsku a těsné interakci s bulharskou vládou. Autonomistické hnutí (kolem Petra Vičeva) usilovalo o “autonomní Dobrudžu”, zatímco komunisté bojovali za začlenění Dobrudže do balkánské federace. Komunisté poté, co se jim nepodařilo ovládnout organizaci, vytvořili svou vlastní Dobrudžskou revoluční organizaci (Добруджанска революционна организация).

VDRO měla hlavní vliv, přičemž v ní mělo převahu pravicové Kjamilevovo křídlo. V Bulharsku také existoval legální svaz Dobrudža, jenž zahrnoval zástupce různých názorů. Jeho cílem bylo osvobodit Dobrudžu a získat ji zpět. Do tohoto svazu se zapojili: Nikola Kjamilev (plukovník v záloze a národní liberál, který později přešel k Demokratické dohodě⁷⁷), Ivan Marinopolský (tajemník svazu Dobrudža v Ruse, radikál), Ivan Chadžiivanov (národní liberál, kapitán v záloze, advokát, později také přešel k Demokratické dohodě), Slavi Aleksiev (radikál), Ivan Donešský (poručík, komunista), Vārban Petrov a Dočo Michajlov (komunisté), Stefan Bozduganov (nestraník). Ústřední výbor, zformovaný příznivci stran s radikálně odlišnými ideologiemi, si zvolil za své zahraniční ústředí město Ruse. Pro zahraniční kancelář pracovali Ivan Chadžiivanov, Vārban Petrov, Ivan Donešský a Ivan Marinopolský, zatímco Stefan Bozduganov, Dočo Michajlov a Slavi Aleksiev zastupovali vedení organizace v Dobrudži.⁷⁸ Nikola Kjamilev vystupoval před bulharskou vládou jako představitel VDRO.⁷⁹ V počátku se přehlížela politická příslušnost každého člena Ústředního výboru, přičemž jednotliví představitelé Demokratické dohody a komunisté doufali, že organizaci dostanou v blízké budoucnosti pod svou kontrolu.

Na sedmém kongresu Dobrudžské organizace, který proběhl ve dnech 25. až 27. března 1923 v Tărgovišti, došlo k prvnímu vážnějšímu střetu mezi členy Ústředního výboru. Místní tisk oznámil, že rusenský svaz Dobrudža zvolil své delegáty kongresu: Ivana Marinopolského, Dobri Džambazova, Rusi Ruseva, Stefana Simeonova, Nikola Kjamileva, Angela Popova, Dočko Boeva a Jordana Kalčeva. Zasedání kongresu

⁷⁷ Demokratická dohoda (Демократическия сговор) byl politický subjekt v Bulharsku, který založil Aleksandăr Sankov dne 23. srpna 1923. Toto uskupení sjednotilo většinu tradičních stran se starou Lidovou dohodou.

⁷⁸ ГЕОРГИЕВА, С. *Добруджанската чета*. София: Военно издателство, 1991, s. 20–21.

⁷⁹ МИЛАЧКОВ, В. *Създаването на Вътрешната добруджанска революционна организация и Съюзът “Добруджа”*. In: Военноисторически сборник, č. 2, 1997, s. 191.

v Ruse se zúčastnili také Ivan Chadžiivanov a Slavi Aleksiev. Skupina kolem Nikoly Kjamileva se však ocitla v menšině, a proto nedokázala sesadit Petra Vičeva z vedení.⁸⁰

Po dlouhých debatách se shodli na společném přístupu pro sjednocení všech politických sil Dobrudžského hnutí. Z hlediska zahraniční politické orientace byl přijat kompromis – hledat podporu jak ve “východní”, tak i v “západní” demokracii, usilovat o rovnováhu mezi prozápadní orientací pravice a prosovětskou orientací levice. Na kongresu se rozhodlo o založení revoluční organizace, která měla ukončit drancování v Dobrudži, a byla přijata Vičevova autonomistická myšlenka, což určilo, jakým směrem se hnutí vydá.⁸¹

Po sedmém kongresu byla z iniciativy rusenské Dobrudžské organizace provedena anketa o činnosti ústředního vedení. Ze Sofie dorazili předseda tamního svazu Dobrudža Nikola Petkov a Trifon Trifonov, který předsedal kongresu. Enčev, Aleksiev, Šiškov, Bozduganov, Dobrev a Dimitrov byli obviněni ze zbojnictví. Kromě toho byli Vičev a Aleksiev obviněni, že posílali někoho, aby vybíral finanční prostředky na vedení v Dobrudži, kde takové akce nemohly být kontrolovány.

Vičev byl také obviněn z toho, že financoval z vybraných prostředků svůj podnik “Alkazar”, který sloužil jako klub a zároveň jako kancelář organizace. Nakonec bylo rozhodnuto o Vičevovu sesazení. Vedení organizace se měla chopit do svolání nového kongresu zvolená dočasná komise. Osm vybraných členů organizace (Marinopolský, Trifonov, Kjamilev, Chadžiivanov, Džambazov, Simeonov, Petkov) a ještě jedna neznámá osoba odsoudili Vičeva a Aleksieva k trestu smrti.⁸²

Bulharský historik Petăr Todorov, jenž zkoumal založení VDRO jako proces, který probíhal od jara do léta 1923, se přiklonil k faktu, že těchto osm osob představovalo ústřední vedení VDRO.⁸³ Další bulharský historik Volodja Milačkov došel, po velmi podrobné analýze, k závěru, že Ústřední výbor Vnitřní dobрудžské revoluční organizace byl založen později, zřejmě po zasedání, které proběhlo ve dnech 26.–28. května, anebo pravděpodobněji

⁸⁰ ЗЛАТЕВ, Л. *Вътрешната добруджанска революционна организация (ВДРО) 1923-1940*. Русе: 2009, s. 76.

⁸¹ Русенска поща, č. 408, 12.4.1913.

⁸² МИЛАЧКОВ, В. *Създаването на Вътрешната добруджанска революционна организация и Съюзът “Добруджа”*. In: Военноисторически сборник, č. 2, 1997, s. 188.

⁸³ ТОДОРОВ, П., *Освободителните борби на Добруджа. Добруджанска революционна организация 1925-1940*. София: 1992, s. 35.

až po převratu z 9. června 1923. V opačném případě by Kjamilev nemohl být jmenován představitelem organizace před zemědělskou vládou v roli člena Demokratické dohody.⁸⁴

V rámci hnutí se zformovala dvě řídicí centra. Jedno v hlavním městě a druhé v Ruse. Druhé středisko hrálo roli operativního koordinátora nelegálních aktivit uvnitř Dobrudže. Vztahy mezi oběma centry se od jara 1923 napjaly a probíhal boj o moc. Po převratu 9. června 1923 se v čele VDRO objevila nová organizační struktura.⁸⁵

Bylo velice obtížné za hranicemi v nelegálně fungující organizaci, jakou byla VDRO, vysvětlit symbiózu mezi členy Demokratické dohody a komunisty. Avšak nelze zpochybnit skutečnost, že pravice a levice sledovaly své politické cíle. To vedlo k jejich rozdělení. V tomto ohledu vláda Demokratické dohody v čele s Aleksandrem Cankovem přebrala kontrolu nad činností Dobrudžského hnutí v oblasti bulharsko-rumunských vztahů a kominternovská direktiva, z června 1923, byla vykonána komunisty za účelem vniknutí a ovládnutí struktur národněosvobozeneckých organizací.

Dne 6. listopadu 1923 byl vytištěn program připravený Ústředním výborem VDRO. V čl. 1 byl jasně formulovaný cíl VDRO, což bylo politické osvobození Dobrudže všemi možnými diplomatickými a revolučními prostředky. Podle čl. 2 měl dobrudžský národ, prostřednictvím svých zástupců v prvním ustanovujícím shromáždění, rozhodnout o formě vlády po osvobození.⁸⁶ Ve výše zmiňovaném programu převažovaly koncepce levice a autonomistů, což znamenalo uspořádání Dobrudže jako nezávislé politické jednotky na Balkáně, a nikoli připojení k Bulharsku.

Jedním z hlavních předpokladů pro dosažení výše uvedeného cíle bylo zastavit drancování v této oblasti. Podle plánu měla organizace soustředit svoji činnost výhradně v Dobrudži, přičemž rozsáhlý četnický aparát měl udržovat ducha místního obyvatelstva. V čl. 6 se předpokládalo, že budou ve všech osadách, zřízeny tajné výbory o 2–3 lidech, kteří měli bez výhrad plnit příkazy VDRO.⁸⁷

⁸⁴ МИЛАЧКОВ, В. *Създаването на Вътрешната добруджанска революционна организация и Съюзът "Добруджа"*. In: Военноисторически сборник, č. 2, 1997, s. 189.

⁸⁵ Русенска поща, č. 579, 3.11.1923.

⁸⁶ МИТЕВ, Д., МИЛАЧКОВ, В. *Програмата на Вътрешната добруджанска организация от 6 ноември 1923 година*. In: Архивен преглед, č. 3, 1990, s. 40–41.

⁸⁷ *Tamtéž.*

Program dále uvádí, že organizace zřídí revoluční soudy s poměrně širokými pravomocemi – od potrestání banditů a vyzvědačů až po sledování čistoty domácí morálky. Rovněž byly naznačeny způsoby, jak budou shromažďovány prostředky na financování nelegálních funkcionářů a jaké budou mezi obyvatelstvem používány metody propagandistické činnosti.

V čl. 12 se uvádí, že by se měly, podle dané situace a možností, vytvářet vazby se zahraničními vládami. V takových případech by byly vysílány vhodné osoby, které by adekvátně zastupovaly organizaci.⁸⁸

V čl. 13 se předpokládá, že bude v Dobrudži vytvořena revoluční armáda, která by byla v záloze, avšak podle nutnosti by musela být připravena k boji.

Ve zvláštní příloze čl. 14 se sdělovalo, že VDRO je založena na principu demokratického centralismu.

V čl. 15 je určen počet členů Ústředního výboru, tedy 7–8 osob, a sídlem ÚV je město Ruse. V Bulharsku byla zahraniční kancelář organizace složena z několika členů Ústředního výboru, zatímco zbytek členů sídlil v Dobrudži. Ústřední revoluční výbor byl tvořen členy Ústředního výboru, nacházející se v Dobrudži a byl pověřen řízením technické stránky vnitřních záležitostí souvisejících s vedením místních organizací.

Oddíl “Zvláštní úkoly Zahraniční kanceláře” organizace je zachycen v čl. 17 až čl. 20 a zde se upravuje činnost VDRO, jejíž cílem bylo uspořádání přechodů na bulharsko-rumunské hranici, kontrola tajných výborů na obou stranách hranice, odvod lidí do četnictva a způsob, jakým bude Ústřední revoluční výbor rozhodovat v naléhavých případech.⁸⁹

V části “Příloha” je poskytnut důkladný přehled o vývoji dobrudžské otázky po osvobození a postojích velmocí k ní. Na konci této části je zdůrazněna nezávislost VDRO ze strany legálního Nejvyššího dobrudžského výboru v Sofii. V programu se otevřeně prohlašuje, že levice a pravice Dobrudžského hnutí nebudou brát ohledy na politiku Nejvyššího dobrudžského výboru v Sofii v čele s Vičevem.

⁸⁸ МИТЕВ, Д., МИЛЧКОВ, В. *Програмата на Вътрешната добруджанска организация от 6 ноември 1923 година*. In: Архивен преглед, č. 3, 1990, s. 40–41.

⁸⁹ *Tamtéž.*

Program také hrál úlohu Stanov VDRO. Na vytvoření tohoto programu zřejmě pracovali především Bozduganov, Michajlov a Aleksiev, kteří zastupovali tento řídicí orgán. Tato domněnka vychází ze skutečnosti, že byl program vydáván pod jménem Ústředního revolučního výboru. Program byl platný až do začátku roku 1925, kdy skončilo první období vývoje organizace, spjaté s masovým zatýkáním komunistů a jejich přívrženců v Dobrudžském hnutí bulharskými úřady.⁹⁰

Na konci srpna 1923 byla Dobrudža rozdělena do organizačních oblastí s centry v Dobriči, Silistře, Tervelu, Tutakanu, Tulči a Konstanci. Čety, skládající se z 10–12 lidí, se utvářely v každém okrese současně s místními organizacemi. Ve větších emigrantských střediscích se zřizovaly tajné výbory, které měly organizovat legální skupiny pro přípravu jednotek skládajících se z uprchlíků, kteří se měli mobilizovat podle potřeby.

Bozduganov a Aleksiev jako členové ústředního vedení podnikli okružní cestu po vesnicích v oblasti Silistry a Tutakanu. Organizační síť VDRO se rozšířila také v okolí Varny, přičemž se četníci stali členy místních spolků “Dobrudža”.

Ihned po svém založení zahájila VDRO aktivní činnost. O této skutečnosti nejvíce svědčil zvýšený zájem rumunské tajné policie o organizační struktury dobrudžských Bulharů v příhraniční oblasti. Dne 16. srpna 1923 obdržel velitel šumenského okresu rychlý telegram od jednoho ze starostů pohraničních vesnic, ve kterém starosta oznámil, že k němu přišli ve stejný den Bulhaři z Dobrudže, aby ho varovali ohledně nedávné akce rumunské tajné policie Siguranța. Podle nich jeden ze šéfů policie v Silistře, Arumun Alexandrescu, plánoval v blízké době překročit se čtyřmi Turky z města a dvěma Bulhary ze severní Dobrudže hranice poblíž Ruse nebo Varny. Tím, že by vystupovali jako rumunští dezertéři, chtěli zjistit, kdo jsou vůdci bulharských organizací v Rumunsku.⁹¹

Členové prvního vedení VDRO určili, že jednotky budou hlavním faktorem v Dobrudžském národněosvobozeneckém hnutí. Přihlédneme-li k rozdílům v politické orientaci členů vedení a absenci přísné podřízenosti ve VDRO, dalo se očekávat, že některé čety budou svévolné, a dokonce budou vykonávat vraždy na objednávku a organizovat přepadávání uvnitř Bulharska.

⁹⁰ МИТЕВ, Д., МИЛЧКОВ, В. *Програмата на Вътрешната добруджанска организация от 6 ноември 1923 година*. In: Архивен преглед, č. 3, 1990, s. 45,51.

⁹¹ ЗЛАТЕВ, Л. *Вътрешната добруджанска революционна организация (ВДРО) 1923-1940*. Русе: 2009, s. 82.

Čety musely přesvědčit místní obyvatelstvo, aby se nestěhovalo do Bulharska, neboť zde měly zachovat bulharského národního ducha, a ujišťovaly jej, že je to v zájmu rumunské nacionalistické politiky; aby respektovali rumunské úřady při kolonizaci jižní Dobrudže.

Dobrudžští obyvatelé z Varny a jejího úkolí využili účasti Michajlova a přívrženců Bulharské komunistické strany (Българска комунистическа партия) na zářijových událostech roku 1923, aby posílili nedůvěru mezi pravíci a levicí Ústředního výboru VDRO.

Michajlov prohlásil na tajném zasedání silisterské čtyry během své cesty po Dobrudži v prosinci 1923, že pokud se Ústřední výbor VDRO pokusí spolupracovat s Cankovovou vládou, musí se prostřednictvím vytvoření speciální bojové skupiny klást odpor a při potřebě se musí zaktivnit. O tom, co řekl Michajlov, se dozvěděli lidé kolem Kjamileva. Petrov a Michajlov se ocitli pod dohledem a bulharská policie byla informována o jejich činech. Na jaře roku 1924 prokázal Chadžiivanov (pravicový zástupce v Ústředním výboru) aktivní vazby na vládnoucí politickou sílu v zemi.

Formální jednota ve vedení VDRO byla stále zachována. Policejní záznamy o výsledku četníků organizace svědčily o tom, že Kjamilev, Aleksiev, Michajlov a Petrov prošli na jaře 1924 celou hranici Dobrudže z Ruse do Varny, kontrolovali připravenost čet a svolávali pohraniční schůze. Pouze Aleksiev, Michajlov a Bozduganov překročili hranice. Hlavním cílem jednotek bylo zbavit se zbojnických skupin v příhraniční oblasti. V tomto ohledu bulharské orgány spolupracovaly s VDRO.

Rozpory a intriky tří proudů v Dobrudžské organizaci byly ještě umocněny na osmém kongresu organizace v Plevnu ve dnech 25.–26. května 1924. Vičev ve zprávě VDRO prohlásil, že organizace již neexistuje. Zasedající představitelé se rozdělili do dvou skupin a v praxi se konaly dva kongresy. Štěpení se začalo postupně překonávat na začátku června.⁹²

Bylo vyvinuto značné úsilí o rozšíření a ovládnutí četnického aparátu VDRO. To bylo podpořeno skutečností, že Dočo Michajlov, člen Ústředního výboru VDRO, byl zároveň i hlavním velitelem jednotek, a také faktem, že Ústřední výbor Bulharské komunistické strany poskytl prostřednictvím komunistické frakce pro VDRO finanční prostředky. K dispozici měla VDRO dvě čtyry v čele s Michajlovem a Bozduganovem.

Existovaly také okresní jednotky v čele s vojvody-organizátory. Byly vyvíjeny snahy přilákat ke komunistické frakci aktivní, rezervní a nové četníky s levicově zaměřenými

⁹² Русенска поща, ч. 748, 3.6.1924.

názory. Dočo Michajlov se snažil přimět pohraniční důstojníky, aby byli nakloněni boji dobrudžského obyvatelstva. Jednotky VDRO se podílely na pronásledování rumunských hraničních lupičů a bulharských pašeráků, což přinášelo novou příležitost ke spolupráci s bulharskou pohraniční stráží.

Četnický aparát VDRO nedokázal ovládnout komunistickou frakci. V Bozduganovově četě převládali přívrženci Kjamileva, zatímco v Michajlovově jednotce se ukrýval alespoň jeden informátor komunistické frakce. Aleksiev měl prostřednictvím vojvody Koljo Jonkova pravidelně k dispozici 10–12 četníků a v případě potřeby mohl počítat s 50 lidmi. Všechny tyto čtyři přecházely v rámci organizační činnosti v Dobrudži nelegálně hranice.

Organizační jednotky VDRO v jižní Dobrudži byly, podle geografického územního plánování, vedeny Bozduganovem, který velel v Tutrakanu, Michajlovem v Silistře, Stajko Kolevem v Dobriči, Dimitěrem Dončevem a Raško Čorbadžievem v Tervelu.

Na jaře 1924 uspořádal Kjamilev schůzi členů Ústředního výboru VDRO se štábem pohraničních jednotek. Na tomto setkání se upřesnila podrobnosti ohledně přesunu jednotek organizace v Dobrudži. Hlavní velitel Michajlov varoval, že každý, kdo překročí hranici bez jeho svolení, bude potrestán smrtí. Během několika měsíců byly stávající loupežnické tlupy v jižní Dobrudži odstraněny. Někteří rumunští vesničtí velitelé četnictva, kteří terorizovali bulharskou populaci, byli zabiti. Respektovala se místní správa, zejména v Silistře, Tutrakanu a Tervelu, kde byly jednotky nejaktivnější. Díky činnosti VDRO byl v letech 1923–1924 vážně narušen plán rumunských úřadů na kolonizaci Dobrudže. Navíc samotná organizace zaznamenala výrazný nárůst členů a přívrženců a jejich počet dosáhl 2–3 tisíc lidí.⁹³

Dost viditelně se projevovalo napětí v organizaci mezi levicí a pravicí i v činnosti četnického aparátu. Jednotky levicového a pravicového proudu si navzájem hlídaly přístup do svého vyhrazeného prostoru. V Dobriči a Tutrakanu byly jednotky pod vlivem pravice, zatímco v Tervelu a Silistře dominoval komunistický vliv. Přívrženci Komunistické strany zřídili ve svých okresech (tedy asi v 60–80 vesnicích) revoluční výbory s kurýrními vazbami.⁹⁴

⁹³ МИЛАЧКОВ, В. *Националноосвободителните борби на добруджанските българи (1919-1940)*. In: История на Добруджа, т. 4. Велико Търново: 2007, s. 366–367.

⁹⁴ *Tamtéž*, s. 369.

Komunistům se podařilo rozdělit Dobrudžské osvobozené hnutí a ve Vnitřní dobudžské revoluční organizaci se chopili moci. VDRO ve svých stanovách a programu prohlásila, že bude bojovat za svobodnou a nezávislou Dobrudžu prostřednictvím ozbrojeného boje. Jednotky Dočo Michajlova nebyly aktivní jen v porobené Dobrudži, ale i na hranici a destabilizovaly situaci také na území Bulharska. Bulharská komunistická strana si stanovila za úkol využít národně osvobozenou organizaci v Dobrudži pro účely své strany. Cílem bylo vyhlásit nově vzniklý stát Dobrudžu za sovětskou republiku a připojit ji k Sovětskému svazu.

To povzneslo v Dobrudžském národněosvobozeném hnutí národní prvky, které fungovaly jako provládní bulharské elementy. Dobrudžské národněosvobozené hnutí, vedené politickými aktivisty Bozduganovem, Aleksievem, velitelem Enčevem, Jonkovem, Kolevem a Čorbadžievem, pronásledovalo a zničilo členy levice. Dobrudžské hnutí získalo téměř úplnou kontrolu nad jednotkami v Dobrudži. Zástupci levice, ke kterým se připojil i Vičev, se sešli během září roku 1925 ve Vídni, kde dospěli k závěru, že probulharské nacionalistické prvky se ujaly vedení ve VDRO, a rozhodli se vytvořit novou prosovětskou organizaci nazvanou Dobrudžská revoluční organizace (Добруджанска революционна организация). Tato organizace, aniž by dosáhla jakýchkoli výsledků, rozdělila a odklonila bulharské osvobozené hnutí od jeho přímých cílů v Dobrudži proti rumunskému útlaku.⁹⁵

Kjamilevovi stoupenci dominovali jednotkám v Tutrakanu a malému počtu vesnic v oblasti Silistry a Dobriči. Rozštěpení VDRO se uskutečnilo za podmínek kombinovaného útoku na její levicové síly ze strany rumunských a bulharských vládnoucích kruhů, což usnadnilo Kjamilevově skupině ovládnout organizaci a její četnický aparát. Do léta 1925 nepřijaly bulharská vláda ani vojenské a civilní orgány v pohraniční oblasti účinná opatření pro likvidaci jednotek VDRO, ale pouze se na příkaz komunistů zbavily některých členů a přívrženců.

Jednotky organizace na konci roku 1924 a začátkem roku 1925 nadále aktivně vedly propagandu v Dobrudži, a to navzdory ostrým střetům mezi komunistickou frakcí a dalšími členy Ústředního výboru VDRO. Rumunské orgány však od druhé poloviny ledna 1925 podnikly na svém území rozsáhlou akci za účelem zničit organizaci. Probíhalo hromadné zatýkání a bylo zadrženo více než 500 osob. Nejprve ve vesnicích Brestak a

⁹⁵ КОНСТАНТИНОВ, П. *История на България с някои премълчани досега исторически факти 681–2001*. София: Карина М, 2001, s. 244.

Kajnardža a poté ve vesnicích Kranovo, Vojnovo, Srediště, Svetoslav, Kolarci, Dobrudžanka, Kamenci, Brestnica, Paspalevo, Polkovnik Čunčevo, Garvan, Telerig, Smolnica a také ve městech Silistře a Dobriči. Zápisy z výborů VDRO a další záznamy organizace se dostaly do rukou rumunské policie. V lese poblíž Kajnardži, Dobriči, Tervelu, Silistry a Tutakanu byly objeveny zbraně a střelivo. Dále byly nalezeny důkazy o činnosti VDRO v Tulči a Konstanci.⁹⁶

Od podzimu 1926 přestala na chvíli fungovat četnická aktivita. Ústřední výbor VDRO se zaměřil na aktivaci přítomnosti organizace v legálních propagandistických formách ve věci Dobrudže. Na začátku září 1926 se poprvé na stránkách rusenského tisku objevila myšlenka, že osvobození Dobrudže nemůže přijít od nikoho jiného než od bulharské armády.

Dne 26. října 1933 Bozduganov při policejním vyšetřování tvrdil, že v roce 1930 byl zvolen nový Ústřední výbor, avšak při dalším výslechu dne 6. listopadu 1933 uvedl jiné datum voleb, tedy 12. červenec 1929.⁹⁷

Doklady o příjmech, jež se nacházely v osobním policejním spisu Bozduganova a které svědčily o tom, že Bozduganov v období od října roku 1929 do září 1931 vybíral nevelké částky od místních dobrudžských spolků ve vesnicích (Juper, Judelnik, Brášlen, Goljamo Vranovo, Košarna a další) poblíž bulharsko-rumunských hranic, potvrzovaly, že vykonával nejen funkci oblastního organizátora VDRO, ale také rusenského okresního vojvody.

Nejvíce byl zasažený světovou hospodářskou krizí dobrudžský rolník, jenž byl navíc vystaven asimilačním tlakům ze strany rumunských orgánů a potřeboval vnější pomoc. Proto se nově vybraný Ústřední výbor VDRO rozhodl obnovit četnictví, jehož hlavním úkolem bylo v letech 1930–1932 propašovat ze Sofie přes hranici v Dobrudži 3000 bulharských slabikářů shromážděných svazem Dobrudža. V létě roku 1933 byla také provedena složitá operace týkající se tajného přesunu tiskových strojů, které měly sloužit k zřízení bulharské tiskárny v Dobriči.

Stoupenci Demokratické dohody se na počátku 30. let 20. století viditelně snažili získat vedoucí postavení v organizaci. Kjamilev a skupina kolem něj, která byla spjatá

⁹⁶ ГЕОРГИЕВ, Й. *Добруджа и разстрела на Петър Чапкъна през 1937 г. в Добрич*. Добрич: Изд. авт., 1992, s. 65.

⁹⁷ ЗЛАТЕВ, Л. *Вътрешната добруджанска революционна организация (ВДРО) 1923-1940*. Русе: 2009, s. 155.

s Vojenským svazem (Военен съюз)⁹⁸, oznámili posílení četnického hnutí. Tato jejich pozice až do podzimu roku 1933 našla praktickou realizaci při aktivaci četnických akcí v jižní Dobrudži. Tyto akce se časově shodovaly se zvýšenou diplomatickou činností, která souvisela se vznikem Balkánského paktu, a přípravou jednání o sporných a nevyřešených otázkách mezi Bulharskem a Rumunskem.

Marin Vălkov, z vesnice Stambolovo, byl Bozduganovem jmenován razgradským okresním vojvodou. Vălkov, jenž byl velmi bohatým zemědělcem, byl považován za jednoho z hlavních přívrženců organizace a údajně ji podporoval finančními prostředky. Navíc byl Vălkov v neustálém kontaktu se Simeonovem v Ruse.

Tři okresní vojvodové v Šumenu, Varně a Ruse představovali spolu s Asparuchem Ajdemirským výkonný řídicí orgán VDRO. Za účelem usnadnění průchodu vojsk v Dobrudži se organizace dohodla s bulharskými pohraničními orgány, aby jí v co největší míře pomohly. Oblastní velitelé z Razgradu, Kubratu a Nového Pazaru a Jordan Pankov (vrchní strážní policejní stanice ve vesnici Slivo pole poblíž Ruse) plně spolupracovali s VDRO. Ve vesnicích Sveštari a Sevar, nacházejících se poblíž vesnice Veselec, se nalézaly hlavní přechody, kde mohli vojáci bezpečně překročit hranici. V pohraničních osadách byla většina členů místních spolků svazu Dobrudža stoupenci VDRO a neustále podporovali všechny její akce.⁹⁹

Od doznání Bozduganova a od zprávy ze dne 2. listopadu 1933 tajného agenta policie č. 1425 pro vedoucího vnitřní politické služby policejního ředitelství, vyplulo na povrch pět jmen osob působících v novém Ústředním výboru. Těmi osobami byli: Marinopolský, Simeonov, Ajdemirský a dva oblastní organizátoři pro okresy Varna a Ruse – Bozduganov a Gospodinov. Simeonovovi byly svěřeny organizace a vybavení jednotek překračujících rumunské území.¹⁰⁰

Ředitel rusenského sirotčince Simeonov vykonával v rámci řízení VDRO funkce, které v té době obsáhly činnosti, za něž ve 20. letech zodpovídal Chadžiivanov. Simeonov byl pravděpodobně hlavním koordinátorem, tj. předsedou Ústředního výboru.

⁹⁸ Vojenský svaz (nebo také Vojenská liga) byla tajná organizace v Bulharsku, která hrála důležitou roli v politickém životě v meziválečném období.

⁹⁹ ЗЛАТЕВ, Л. *Вътрешната добруджанска революционна организация (ВДРО) 1923-1940*. Русе: 2009, s. 158.

¹⁰⁰ *Tamtéž*.

Pokud jde o levici v Dobrudžském hnutí v Ruse, byla ve zprávě uvedena jména Petăr Michajlov, Momčo Krumov, Conju Kalčev, Veselin Vičev a Vasil Vasilev. Tito muži patřili k významnějším komunistům, kteří se aktivně účastnili v hnutí. Činnost levice se projevovala především svoláváním schůzí na okraji města a šířením propagačních materiálů s komunistickým obsahem. V levicovém dobrudžském proudu existovala také mládežnická skupina “Dočo Michajlov”, avšak tajná policie celkově dospěla k závěru, že levicové Dobrudžské hnutí v Ruse bylo zjevně na “ústupu”.

Většinou propagandu bulharské národní kauzy v Dobrudži v letech 1930–1932 šířily jednotky VDRO a v této souvislosti vynášely přes hranice a rozšiřovaly slabikáře a bulharskou literaturu v této oblasti. Většina účastníků těchto akcí byla po návratu do Bulharska zadržena policií a internována ve vnitrozemí státu.

Koncem srpna 1933 se Ústřední výbor VDRO rozhodl vytvořit bojové skupiny, jejichž úkolem měl být přechod přes dobričskou a silisterskou oblast, kde by zlikvidovaly několik vůdců arumunských kolonistů, kteří se vyznačovali krutostí vůči Bulharům. Organizaci a vybavení těchto skupin měl na starosti Simeonov. Začátkem září si Simeonov zavolal k sobě domů rusenského oblastního vojvodu Bozduganova a kubratského velitele Belčeva. Dal jim pokyn vybrat osoby, které by splnily tento úkol. Takto se přistoupilo k provedení jedné z nejvýznamnějších četnických akcí VDRO.

Podle Bozduganovova svědectví z podzimu 1933, jádro organizovaných jednotek tvořili: Ivan Enčev Čolakov, Petăr Belčev, Petăr Zamfirov, Geogri Stojanov, Petăr Gergicov, Kiril Najdenov a Petăr Petrov.

Převrat ze dne 19. května 1934 kladl překážky nelegálním četnickým akcím VDRO. Tato činnost organizace postupně přešla do latentního stavu, a to z důvodu posílení policejních opatření na dobrudžské hranici ze strany bulharských orgánů a pronásledování, kterým byli účastníci jednotek vystaveni. Bozduganov však nepřestal prosazovat za pomoci zbraní bulharskou národní kauzu v Dobrudži. Poté, co se přestěhoval do Varny, byl 10. prosince 1938 zajat pohraniční stráží, když se jako velitel jednotek pokusil přejít na rumunské území.

Po květnovém převratu se nezákonné činnosti ve VDRO vzdal také Simeonov. Později nastoupil k policii a postupně se vypracoval na post velitele posádky v Ruse. Naopak se zdálo, že Chadžiivanov se odvrátil od aktivní politiky a plně se věnoval organizační práci v místním spolku svazu Dobrudža. Na konci roku 1937 se opět stal předsedou spolku.

Rozpad svazu Dobrudža na konci února 1936 vážně poškodil Dobrudžské hnutí v Bulharsku.¹⁰¹ Místní spolky dokázaly dál fungovat pouze jako vzdělávací a charitativní organizace, přičemž sofijský spolek Dobrudža se stal centrem a koordinátorem činnosti spolku.

Čím dál více rostlo přesvědčení, že dobrudžská otázka může být vyřešena pouze za pomoci bulharského státu. Navzdory obtížným podmínkám v letech 1937–1939 VDRO stále vykazovalo hmatatelnější známky činnosti. Další ústředí VDRO na rumunském území byla dobře utajena, zatímco v Bulharsku někteří z jejich vedoucích funkcionářů navázali úzké vazby s vojenskou rozvědkou. V roce 1937 při třech příležitostech absolvoval Asparuch Ajdemirský (předseda Stálého výboru sofijského spolku Dobrudža) několikátýdenní organizační cestu po severovýchodním Bulharsku. Během této cesty Ajdemirský nepochybně udělal vše nezbytné k oživení struktur VDRO.

Vedení VDRO se znovu stalo aktivním v posledních měsících před připojením jižní Dobrudže k Bulharsku. Po okupaci Besarábie a severní Bukoviny Sovětským svazem dosáhl teror Bulharů ze strany rumunských úřadů a místních nacionalistických organizací v této oblasti svého vrcholu. Vzhledem k této skutečnosti VDRO připravila a vyslala velkou četou do Dobrudže, která se v červenci a srpnu 1940 usadila v lese poblíž vesnice Bradvari. Jednotka byla v kontaktu se členy organizace v Silistře a udržovala, prostřednictvím rozhlasové stanice, spojení s Ústředním výborem VDRO v Ruse. Jejím cílem bylo shromažďovat informace o situaci v jižní části Dobrudže a chránit bulharské obyvatelstvo před rumunskou tyraníí. Rumunské orgány věděly o umístění této jednotky, avšak zřejmě nebyly schopny zajistit její pronásledování.¹⁰²

Zásluhou obratné diplomacie bulharského státu byla jižní Dobrudža na podzim roku 1940 vrácena Bulharsku. Členové VDRO prokázali, že měli pravdu, když se snažili neodklánět se od národního principu. Četnická a legální propaganda byla v souladu s touto zásadou. V otázce Dobrudži byla z historického pohledu do značné míry zachována pozice VDRO.

¹⁰¹ МИЛАЧКОВ, В. *Националноосвободителните борби на добруджанските българи (1919-1940)*. In: История на Добруджа, т. 4. Велико Търново: 2007, s. 406.

¹⁰² ТОДОРОВ, П., *Освободителните борби на Добруджа. Добруджанска революционна организация 1925-1940*. София: 1992, s. 337.

5. Mezinárodní kontext dobrudžské otázky

Po rusko-turecké válce (1877–1878) poprvé vyvstala dobrudžská otázka jako předmět mezinárodních vztahů. Po válce nabídlo Rusko Rumunsku severní Dobrudžu jako kompenzaci za jižní Besarábii. Otázka Dobrudže se tímto aktem stala jedním z vážných problémů v balkánských vztazích.

Od roku 1878 do roku 1912 nezpůsobovala dobrudžská otázka žádné vážnější komplikace v rumunsko-bulharských vztazích. Během tohoto období se Bulharsko zabývalo především osvobozením území, které zůstalo pod tureckou nadvládou. Z hlediska teritoriálního zisku se však zájmy rumunské vlády upínaly čím dál častěji k Bulharsku.

Po bulharském vítězství ve východní Thrákii na podzim roku 1912 se Rumunsko rozhodlo, že nastal čas požádat o úpravu hranic. To vedlo ke svolání konference v Petrohradě 9. května 1913, které se zúčastnili velvyslanci z Německa, Anglie, Rakousko-Uherska, Itálie a Francie. Zde se rozhodlo o tom, že město Silistra bude zahrnuto do rumunských hranic, avšak byly zamítnuty další rumunské požadavky na úpravu zbývajících částí hranic. Tímto způsobem velmoci prohloubily konflikt mezi oběma zeměmi, přičemž v Rumunsku stále rostly územní aspirace na získání jižní Dobrudže.

Druhá balkánská válka roku 1913 se ukázala jako vhodný okamžik, aby Rumunsko začalo jednat v otázce získání jižní Dobrudže. Rumunsko využilo vytíženosti Bulharska ve válce proti Srbsku a Řecku. Dne 29. června 1913 rumunská armáda obsadila jižní Dobrudžu a přes řeku Dunaj se dostala až do okolí Sofie.¹⁰³ Bulharsko bylo poté přinuceno podepsat Bukurešťskou mírovou smlouvu, která uspokojila neopodstatněné nároky Rumunska na jižní Dobrudžu.

O tři roky později (v roce 1916) Bulharsko obsadilo území Dobrudže, avšak na základě Neuillyské mírové smlouvy byla jižní Dobrudža opět připojena k Rumunsku.

Mezistátní vztahy mezi Rumunskem a Bulharskem byly v období mezi dvěma světovými válkami určovány výhradně dobrudžskou otázkou. Rumunská vláda v důsledku protikomunistické politiky a na základě smlouvy o menšinách schválila otevření bulharských škol v Bukurešti, Galaci, Konstanci, Dobriči a Silistře, jakož i několika bulharských kostelů.

¹⁰³ ГЕНЧЕВ, Н. *Външната политика на България (1938-1941)*. София: Издателство Вектор, 1998, s. 96.

V roce 1922 rumunská vláda souhlasila s tím, že pověří bulharsko-rumunskou komisi, aby schválila prostředky smírného urovnání řady kontroverzních otázek, které vyvstaly mezi oběma zeměmi po rumunském obsazení jižní Dobrudže. Komise začala pracovat na svém úkolu po návštěvě bulharského premiéra Aleksandra Stambolijského v Bukurešti v roce 1922. Komise nedokázala splnit svůj cíl, navzdory příslibu, který Bulharský zemědělský lidový svaz dal Rumunsku, že v případě konfliktu mezi Rumunskem a SSSR, Bulharsko zachová neutralitu. Hlavní překážkou porozumění mezi Rumunskem a Bulharskem byla bulharská žádost o zrušení sekvestrace uložené Bulharům v Rumunsku.¹⁰⁴

Od roku 1924 zahájilo Rumunsko v Dobrudži brutální politickou, hospodářskou a kulturní represi namířenou proti Bulharům. Rumunská státní politika vůči Bulharům v Dobrudži byla jedním z důvodů, proč Bulharsko nepřistoupilo k Balkánskému paktu v roce 1934.

V roce 1938 došlo k událostem, které se pro evropský mír ukázaly jako osudové. Dne 30. září 1938 byla podepsána Mnichovská dohoda. Pod německým nátlakem souhlasily Velká Británie, Francie a Itálie postoupit pohraniční území Československa Německu.

Jednání se účastnil i car Boris III., jenž hrál roli kurýra mezi Londýnem a Berlínem. Jeho účast na přípravě dohody ukazovala, že bulharská diplomacie bude pokračovat v hledání mírové revize Neuillyské smlouvy.

Carova účast na dohodě rovněž dokreslila, že v předvečer války spoléhal při řešení bulharských problémů pouze na spojenectví s Anglií a Německem. Tuto linii Boris III. sledoval dlouhou dobu a na tomto základě se odvíjely kroky bulharské diplomacie.

Po Mnichovské dohodě procházela bulharská zahraniční politika velmi rychlým vývojem. Objevil se nový přístup k dobrudžské otázce – menšinové problémy šly stranou a první místo zaujal požadavek na připojení jižní Dobrudže k Bulharsku.

V lednu 1939 Boris III. předložil v Římě dobrudžskou otázku, ale nikdo nevěnoval pozornost bulharským nárokům, neboť se Itálie zajímala především o jižní Balkán (Dalmácii, Albánii a Epirus).¹⁰⁵

¹⁰⁴ ГЕНЧЕВ, Н. *Външната политика на България (1938-1941)*. София: Издателство Вектор, 1998, s. 100.

¹⁰⁵ *Tamtéž.*

Berlín byl vůči bulharským požadavkům zpočátku zdrženlivý. Německo se snažilo přilákat Rumunsko na svou stranu, aby si zajistilo rumunskou ropu ze Sedmihradska, a proto se nechtělo angažovat v dobrudžské otázce.

Postoj Velké Británie, Francie a USA k dobrudžské otázce byl určován jejich společnou politikou v jihovýchodní Evropě v předvečer druhé světové války. Tyto státy usilovaly o vytvoření společného a neutrálního (ve vztahu k Německu a SSSR) balkánského bloku, ke kterému se Bulharsko mohlo eventuálně připojit. S ohledem na to se britsko-francouzská diplomacie snažila přesvědčit rumunského krále Carola II., že je potřeba vyřešit nevyřešené problémy s Bulharskem, načež Carol II. prohlásil, že nikdy nebude souhlasit s postoupením území Maďarsku a Bulharsku, ale přesto se bude zabývat spornými otázkami. Tato rumunská pozice způsobila, že britsko-francouzská diplomacie odmítla bulharské požadavky.

Na jaře 1939 Velká Británie a Francie poskytly Rumunsku oficiální záruky, že budou chránit jeho územní celistvost. Zároveň byly Bulharsku přislíbeny kompenzace, ale teprve až skončí válka.

Navzdory oprávněným nárokům Bulharska na jižní Dobrudžu, všechny pokusy bulharské diplomacie přesvědčit Anglii a Francii ke spolupráci zůstaly bezvýsledné. Anglo-francouzská diplomacie přehodnotila svůj postoj v této otázce ve prospěch Bulharska až teprve na jaře 1940, kdy se Rumunsko definitivně přiklonilo na stranu Německa.

Iniciativa k vyřešení dobrudžské otázky přišla také z Německa, které se ve své snaze kontrolovat situaci na Balkáně pokoušelo získat Bulharsko na svou stranu.

Také Sovětský svaz vyjádřil Bulharsku podporu a nadále hájil svou tezi, že Bulharsko má historická práva na jižní Dobrudžu.

Výsledkem bylo, že se Rumunsko na jaře 1940 ocitlo zcela izolované a opuštěné v otázce Dobrudže, což ho přinutilo učinit ústupky a začít hledat způsoby, jak zlepšit své vztahy s Bulharskem.

Bulharská diplomacie využila příznivé situace a začala ihned jednat. Ministr zahraničních věcí Ivan Popov vypracoval program na vyřešení dobrudžské otázky a radil diplomatům, aby zdůrazňovali, že Bulharsko chce tuto otázku vyřešit mírovou cestou a že jde pouze o napravení nespravedlnosti a Bulharsko nemá v Rumunsku žádné jiné zájmy.

Současně Sovětský svaz a Maďarsko vyvinuly na Rumunsko obrovský tlak. Oba státy vystoupily proti Rumunsku s územními požadavky. Německo je v tom částečně podpořilo. V létě 1940 bylo Rumunsko přinuceno postoupit Besarábii a severní Bukovinu Sovětskému svazu a dále velkou část Sedmihradska ve prospěch Maďarska. V tom okamžiku Rumunsko nemělo jinou možnost, než vyřešit otázku Dobrudže a vyhovět v tomto ohledu Bulharsku, které mělo podporu jak Německa, tak i SSSR. Dne 7. září 1940 byla podepsána mezi Rumunskem a Bulharskem Craiovská dohoda, díky které Bulharsko dosáhlo definitivního vrácení jižní Dobrudže.¹⁰⁶

¹⁰⁶ RYCHLÍK, J. *Dějiny Bulharska*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2000, s. 316–317.

6. Craiovská dohoda

V průběhu první světové války byla Dobruža během úspěšných vojenských operací dobudžské fronty (od září do prosince 1916) prakticky osvobozena. Tato oblast patřila podle Bukurešťské mírové smlouvy z roku 1913 z hlediska mezinárodněprávního aspektu Rumunsku. Dobudžské území (s hranicí podél mořského pobřeží mezi Konstancí a Tekirghiolem) obsazené Rumunskem, od května 1918 do listopadu 1919, se dostalo pod bulharskou nadvládu.

Po první světové válce byla tato oblast podruhé připojena k Rumunsku. Bulharsko bylo přinuceno se na základě Neuillyské mírové smlouvy ze dne 27. listopadu 1919 znovu vzdát části svých území, přičemž byla potvrzena rumunská nadvláda jižní Dobruže, a to s hranicemi v souladu s Bukurešťskou smlouvou z roku 1913.

Naděje Bulharů se opět probudily v předvečer druhé světové války, kdy začalo mírové přezkoumání pařížských smluv. Tentokrát se staré evropské mocnosti přeorientovaly na nové. Mezi nimi zaujala první místo Třetí říše Adolfa Hitlera. Vláda v Bulharsku, ve kterém začal mít hlavní úlohu v polovině 30. let 20. století car Boris III., zůstala neutrální. Za účelem dosažení co největších ústupků se bulharská diplomacie snažila udržovat dobré vztahy se všemi evropskými mocnostmi.¹⁰⁷

Za jeden z vrcholů činnosti bulharské diplomacie, a zejména činů cara Borise III., se považovalo navrácení jižní Dobruže. V podmínkách probíhající druhé světové války se Bulharsku podařilo mírovou cestou znovu získat toto území, aniž by se prolila kapka krve.

Rumunsko se nechtělo vzdát žádného svého území bez dobrého důvodu. Hlavní námitkou rumunské vlády proti odstoupení jižní Dobruže ve prospěch Bulharska byly obavy, že Maďarsko bude povzbuzováno, aby si činilo nároky na Sedmihradsko. Německo a Itálie, ačkoli sympatizovaly s nároky Bulharska, se obávaly, že by dramatická úprava hranic Balkánu vyvolala válku na poloostrově. Tato skutečnost by narušila přepravu zásadně důležitých surovin (např. ropa a chrom) a mohla by vyžadovat rozmístění německých vojsk na Balkáně. Oba státy proto trvaly na tom, že by územní revize týkající se Rumunska měly být odloženy na konec války.

¹⁰⁷ БАЕВА, И. *Представата за Европа в модерна България – от Османската империя до Европейския съюз*. Slavia Meridionalis, č. 12, 2012, s. 181.

Car Boris III. se snažil zabránit německým průtahům varováním, že ačkoli bulharská vláda dává přednost získání jižní Dobrudže od Německa, v případě potřeby by ji rovněž přijala od SSSR.

Rumunsku bylo doporučeno usmířit se s Bulharskem a Maďarskem, za což mu měly Německo a Itálie zaručit jeho hranice. Postoupení území bylo pochopitelně v Rumunsku nepopulární myšlenkou. V Sedmihradsku začali rolníci kopat zákopy, do Dobrudže byli posláni vojáci a byla přijata rezoluce, která vyzývala k válce, a nikoli k rozdělení území. Rumunsko však nemělo žádnou vnější podporu, dokonce i jeho spojenec Jugoslávie podpořil Bulharsko v jeho aspiracích ohledně Dobrudže.

Problém Dobrudže byl úspěšně vyřešen, ačkoli Bulharsko nepodporovaly všechny státy. Zároveň ale nikdo nebyl otevřeně proti. K příznivému postoji mocností samozřejmě přispěly diplomatické návštěvy bulharského politika Stojčo Mošanova v Anglii a Francii v létě 1939. Předseda parlamentu Mošanov během těchto návštěv projednával dobrudžskou otázku, která se měla v souladu s direktivou č. 19 vyřešit přednostně. Bulharsko získalo během návštěvy parlamentní delegace v Moskvě v srpnu 1939 rovněž podporu SSSR. Poté, co byl Sovětský svaz nakloněn Bulharsku v otázce jižní Dobrudže, se začaly ozývat hlasy i pro obsazení severní Dobrudže. Bulharské nároky podpořily Německo, Velká Británie, Itálie a USA. Rumunsko bylo zatlačeno ke zdi.¹⁰⁸

To však nebránilo rumunským státníkům trvat na podmínce, aby Silistra a Balčik zůstaly v rumunském držení, a protahovat plánování vyjednávání. Bulhaři se proti tomu důrazně postavili. Dokonce i rumunský král Carol II. napsal bulharskému carovi, že by Balčik měl zůstat svobodným městem, přičemž své stanovisko odůvodnil tím, že srdce jeho matky královny Marie je pohřbeno právě zde. Zdá se, že tento sentiment se objevil později, neboť král dříve nabídl tento palác jako zástavu za půjčky od belgických a francouzských bank. Rumuni žádali povinné vysídlení Bulharů ze severní Dobrudže, ale zároveň toto opatření nebylo povinné pro “rumunské kolonisty” z jižní Dobrudže.

Krátce po vstupu sovětských vojsk do Besarábie a Bukoviny ve dnech 26.–28. června 1940, vyhlásilo Maďarsko dne 28. června vojenskou připravenost a nastolilo otázku osvobození Sedmihradska a jeho připojení k mateřskému státu. Německo souhlasilo

¹⁰⁸ ЯНЕВ, И. *Външната политика на България през Втората световна война в българската историческа литература 1938–1944 г.* София: Литернет, 2006, s. 17.

s tím, že přijme roli arbitra při jednáních mezi oběma zeměmi. Hitler na schůzce s ministerským předsedou Bogdanem Filovem a ministrem zahraničí Ivanem Popovem dne 27. července 1940 v Salzburgu uznal bulharská práva na jižní Dobruď a rovněž navrhl rozumné dohody mezi oběma státy.

Maďarsko se uchýlilo k arbitráži ze strany hitlerovského Německa. Car Boris III., přestože na něj naléhali někteří bulharští diplomaté, aby se využilo období “rychlého placení účtů” prostřednictvím německé arbitráže, trval na argumentačních bilaterálních jednáních. Dne 19. srpna 1940 vyplula bulharská delegace z Vidinu směr Calafat a odtud vlakem do Craiovy, v čele se zplnomocněným ministrem Svetoslavem Pomenovem a velitelem varenské posádky generálem Popovem. Dne 19. srpna 1940 začala ve městě Craiova jednání.

Hlavním úkolem bulharské delegace bylo nedopustit, aby Silistra a Balčik zůstaly pod rumunskou vládou. Dále, aby vysídlování nebylo povinné jak pro Bulhary ze severní Dobruďe, tak i pro Rumuny z jižní Dobruďe.

Protokol druhé vídeňské arbitráže týkající se Sedmihradska byl podepsán 30. srpna 1940 ve Vídni. Dne 5. září 1940 se v Rumunsku dostal k moci generál Ion Antonescu a dne 6. září se král Carol II. vzdal trůnu ve prospěch korunního prince Mihaie. Na základě událostí z 22. srpna Rumunsko souhlasilo s odstoupením území o rozloze 7 696 km².¹⁰⁹ Jednání s Maďarskem a Bulharskem byla kvůli nerealistickým požadavkům Rumunska velmi obtížná.¹¹⁰

Po dalším průtahu ze strany Rumunů a po tlaku ze strany Itálie a Německa byla jednání 7. září 1940 úspěšně ukončena. Podepsáním Craiovské dohody byla jižní Dobruďa, v rámci jejích hranic platných do roku 1913, postoupena Bulharsku. Tato územní změna získala rychlé mezinárodní uznání. Toto rozhodnutí uznaly všechny další velmoci – Spojené státy, Anglie a Sovětský svaz.

Podepsání Craiovské dohody předcházela písemná korespondence mezi dávno abdikovaným carem Ferdinandem a Adolfem Hitlerem. Dva měsíce před podpisem smlouvy,

¹⁰⁹ ПОПОВ, Ж. *Впечатления на А. Кемилев за севернодобруджанските българи през време на тяхното преселване в Южна Добруджа, 1940 г.* In: Северна Добруджа. Пътеписни бележки и спомени за българите (1878-1940). София: УИ Св. Климент Охридски, 1993, s. 366.

¹¹⁰ КОНСТАНТИНОВ, П. *История на България с някои премълчани досега исторически факти 681–2001*. София: Карина М, 2001, s. 245.

kteřá vrátila dobrudžskou oblast do Bulharska, se bulharský car 7. července 1940 obrátil na tehdejšího říšského kancléře:

“Získání Dobrudže bylo jedním z nejdůležitějších vojenských cílů Bulharska během (první) světové války. Přes svou čistě bulharskou populaci byla Dobrudža z nejasných důvodů znovu odtržena od Bulharska. Bude zcela v zájmu tradičních přátelských vztahů mezi Bulharskem a Německem a v souladu s národněpolitickými myšlenkami Vaší Excelence, bude-li tato ztracená část bulharského těla vrácena Bulharsku německou rukou, a nikoli rukou jiné země, která usiluje o to “zapřáhnout Bulharsko do svého vozu” prostřednictvím takového návrhu.”¹¹¹

Dopis, ve kterém bulharský monarcha bránil před nacistickým vůdcem pravdivost bulharských revizionistických tužeb s důrazem na jižní Dobrudžu, lze považovat za osobní přímluvu Ferdinanda za prosazování bulharské kauzy.

Přestože Ferdinand nebyl na bulharském trůně již více než dvě desetiletí, snažil se pomoci trpícímu carství mnohem omezenějšími možnostmi. Protřelý monarcha poslal tento dopis, z hlediska diplomacie, ve správný okamžik.

Ferdinandův dopis, na pozadí mimořádné úcty, kterou Hitler cítil k lidem vznešeného původu a zejména k caru Borisovi III., byl diplomatickým trumfem bulharského státu.

Po této smlouvě byla “navrácena” jižní Dobrudža Bulharsku a hranice byla stanovena jako “konečná a věčná”. Podle protokolu k čl. 1 Craiovské dohody měla začít nová hranice od Dunaje bezprostředně pod Silistrou a měla dosáhnout Černého moře asi 8 km jižně od Mangalie. Pokud jde o obyvatelstvo, Bulharsko mělo ustoupit. Přistoupilo se na výměnu obyvatelstva mezi Bulharskem a Rumunskem v jižní, resp. v severní Dobrudži na recipročním principu.¹¹² Bulharsko se zavázalo zaplatit Rumunsku, podle účastníka vyjednávání Popova, částku 2 miliard rumunských lei za rumunský majetek, který zůstal v jižní Dobrudži. Tento problém byl vyřešen relativně bezbolestně. Bulharská vláda dokázala na mezinárodních burzách směnit velké množství znehodnocených rumunských lei, které vykonaly dobrou práci. Dne 21. září 1940 vstoupila bulharská armáda pod vedením ministra války Daskalova na jih Dobrudže a bulharské obyvatelstvo ji nadšeně přivítalo. Bulharský předseda vlády

¹¹¹ Писмото, с което цар Фердинанд поиска Южна Добруджа от Хитлер [vid. 2019-12-05]. Dostupné z: <https://bulgarianhistory.org/pismo-ferdinand-hitler/>. Navštíveno 5.12.2019.

¹¹² Краоивска спогодба. Държавен вестник, ч. 206, 12.9.1940.

Bogdan Filov v rádiu přednesl řeč a vzrušeným hlasem prohlásil: „Dobruďza je opět naše!“¹¹³ Svoji dislokaci armáda ukončila 1. října. Odevzdání jižní Dobruďže proběhlo pokojně, bez incidentů a s radostí ze strany osvobozeného dobrudžského obyvatelstva.

Bulhaři přijali tuto smlouvu s nadšením. Dne 10. září 1940 byl na vlakovém nádraží ve Varně přivítán vojenskou hudbou posel generála Popova. Průvod složený z tisíce lidí zamířil k radnici. Tam generál Popov přednesl řeč, ve které zdůraznil, že dosažený úspěch v Craiově byl dílem celého bulharského lidu. Car Boris III. ve svém projevu k Národnímu shromáždění dne 20. září 1940 poděkoval Hitlerovi, Mussolinimu, králi Viktoru Emanuelovi, Ribbentropovi, Cianovi a maďarské vládě za jejich podporu. Ulice byly přejmenovány na počest spojeneckých vůdců.¹¹⁴

Ribbentrop a Ciano získali Řád sv. Alexandra. Jak prosovětští, tak i protisovětští opoziční vůdci v Národním shromáždění projevíli lítost, že v projevu nebyl vyjádřen ze strany Bulharska vděk Sovětskému svazu za jeho zásluhy na získání jižní Dobruďže.

Získáním jižní Dobruďže byl problém bulharských nacionálních ideálů poprvé vyřešen mírovou cestou.

Pro severní Dobruďžu bylo přijetí Craiovské dohody z roku 1940 a její vstup v platnost přelomovým obdobím. Budoucnost bulharského rázu na tomto území byla určována dvěma hlavními doložkami:

- 1) Doložka stanovující definitivní a “věčnou” hranici mezi Bulharskem a Rumunskem,
- 2) doložka o vysídlení rumunského a bulharského obyvatelstva z Dobruďže na druhou stranu za “novou věčnou hranici”.¹¹⁵

Podle čl. 6 Craiovské dohody mělo být její uplatňování řízeno dvoustrannou smíšenou komisí složenou ze tří Rumunů a tří Bulharů, která bude mít pravomoc řešit jakékoli otázky, pro které se ve smlouvě nepředpokládá žádný zvláštní postup. Smíšených podkomisí bylo pětadvacet. Sídlo komise mělo být v Giurgiu a měla zasedat po výměně ratifikačních

¹¹³ ФИЛОВА, Е. *Дневник*. София: Христо Ботев, 1992, s. 57.

¹¹⁴ MILLER, M. *Bulgaria During the Second world war*. California: Stanford University Press, 1975, s. 30.

¹¹⁵ ПЕНЕРЛИЕВ, М. *Северна Добруджа като част от Българското културно-географско пространство*. In: Балканите-език, история, култура, Т. IV. Велико Търново: Университетско издателство "Св. св. Кирил и Методий", 2015, 391.

dokumentů této dohody s lhůtou tří dnů. Pokud by smíšená komise nedokázala vyřešit nějakou záležitost do deseti dnů ode dne, kdy byla předložena, komise ji postoupí na žádost jedné z delegací k diplomatickému vyřešení oběma vládám. Spor bude předán k rozhodčímu řízení, pokud se ve lhůtě dvou měsíců tato diplomatická jednání neshodnou na vyřešení tohoto problému.¹¹⁶

Na základě Craiovské dohody, osoby opouštějící Rumunsko, resp. Bulharsko, ztrácejí status rumunského či bulharského státního příslušníka v okamžiku odchodu z území příslušných dvou států.

Podle čl. 3 přílohy C – Dohoda o výměně bulharského a rumunského obyvatelstva stanovuje, že rumunská populace bulharského nebo rumunského národnostního původu, která ke dni 15. června 1940 opustila toto území, je zahrnuta do výměny obyvatelstva stanovené v této dohodě.¹¹⁷

Podle této dohody byli rumunští obyvatelé bulharského národnostního původu povinni opustit rumunské teritorium, a podle smlouvy se jejich majetek považoval za vlastnictví rumunského státu v okamžik výměny ratifikačních nástrojů. Stejně pravidlo platilo pro Rumuny obývající oblast jižní Dobrudže. Tito vysídlenci měli právo přenášet hospodářská zvířata, zemědělské potřeby a movitý majetek jakéhokoli druhu na území, kam směřovaly, aniž by podléhali jakémukoli omezení nebo poplatkům za vývoz nebo dovoz.

Úřady obou smluvních států byly povinny usnadnit přepravu osob podléhajících výměně obyvatel a jejich movitého majetku.

Rumuni se připravovali na stažení z jižní Dobrudže. Příprava na provedení rozhodnutí v Bulharsku začala zřízením dvou útvarů patřících k Ředitelství občanské mobility (Дирекцията за гражданска мобилизация), které měly být odpovědné za výměnu obyvatelstva, za sklizeň a za podzimní výsev.

Praktická opatření k plnění Craiovské dohody měla začít její ratifikací. Do Dobriče vycestovali úředníci (s nimi i vedoucí varenského přístavu Najden Najdenov), topografové, učitelé, duchovní a lékaři. Vedoucí chirurgického oddělení varenské státní nemocnice byl jmenován dočasným ředitelem dobričské státní nemocnice. Varna se stala výchozím bodem pro bulharskou lodní dopravu a pro část pozemních sil. Odtud bylo plánováno vyslat lodě

¹¹⁶ *Краоивска спогодба*. Държавен вестник, č. 206, 12.9.1940.

¹¹⁷ *Tamtéž*.

Bulharské obchodní přepravní společnosti (Българско търговско параходно дружество), která měla přepravit vystěhovalce a jejich zavazadla, zásoby a dobytek. Největší přístavní město na bulharském pobřeží se stalo hlavním distribučním místem pro obyvatele severní Dobrudže. Údaje ke dni 26. listopadu 1940 byly následující: 20 tisíc osob cestujících po moři a 22 tisíc lidí cestujících vlakem po souši. Operace se stala obtížnější kvůli velkým mrazům a vzhledem k blížící se válce. Z hlediska vysídlování k 19. prosinci 1940 činil počet Rumunů, kteří se vystěhovali do severní Dobrudže přibližně 84 tisíc osob a zhruba 67 tisíc Bulharů přišlo do jižní Dobrudže.¹¹⁸

Na příkaz velitele třetí armády bylo 18. září 1940 nařízeno okupovat pobřežní pás s přístavními městy na Dunaji a Černém moři. Bulharské orgány měly přijmout přístavy v Balčiku a Kavarně, majáky na mysu Šabla a Kaliakra a všechny ostatní ukazatele podél pobřeží.

Podlé této dohody byla bulharskému obyvatelstvu poskytnuta tříměsíční lhůta, aby opustilo rodné místo a vydalo se směrem k Bulharsku. Předpokládalo se, že bulharská populace bude vysídlena ze severní Dobrudže a naopak rumunské obyvatelstvo opustí jižní Dobrudžu. Rumunské úřady umožnily vysídlení pouze těm Bulharům ze severní Dobrudže, kteří se při sčítání lidu z roku 1930 zaregistrovali jako Bulhaři. Asimilační politika Rumunska vyšla najevo, neboť bulharské vesnice byly zaznamenány jako rumunské. V severní části Dobrudže tak zůstalo značné množství bulharské etnické populace. To vedlo k nové tragédii – lidé opouštěli domov a nemovitosti, aby se vydali do mateřské země, kterou mladí lidé ani neznali.¹¹⁹

S jižní Dobrudžou se ve smlouvě zacházelo jako s majetkem kolonistů a mělo se za něj zaplatit nemovitostmi obyvatel severní Dobrudže. Bulharský stát se navíc zavázal zaplatit sumu 500 milionů leva jako „odškodnění“.¹²⁰

Vystěhovalecká kampaň pro Bulhary ze severní Dobrudže měla podle původního harmonogramu skončit do tří měsíců po ratifikaci, ale s ohledem na časné ochlazení a kvůli

¹¹⁸ Крайовският договор (1940 г.) и българските моряци. [vid. 2019-12-06]. Dostupné z: https://www.morskivestnik.com/mor_kolekcii/izsledwaniq/krayova.html . Navštíveno 6.12.2019.

¹¹⁹ ПОПОВ, Ж. *Впечатления на А. Кемилев за севернодобруджанските българи през време на тяхното преселване в Южна Добруджа, 1940 г.* In: Северна Добруджа. Пътеписни бележки и спомени за българите (1878-1940). София: УИ Св. Климент Охридски, 1993, s. 366.

¹²⁰ *Tamtéž.*

nadcházejícímu podzimnímu výsevu byla následně přijata opatření ke zkrácení této lhůty. Dne 1. listopadu 1940 za nepříznivého počasí a s pomocí vlaků a koňských povozů začala „operace po souši“. Vedoucí oddělení lodní dopravy kapitán Georgi Kupov byl pověřen organizací a uskutečňováním plánu převozu bulharské populace ze severní Dobrudže po řece Dunaji a Černém moři za pomoci smíšené komise, lodní dopravy Bulharské obchodní přepravní společnosti a Bulharské říční dopravy (Българско речно плаване). Vedoucí Ředitelství pro železnice a přístavy (Дирекцията на железниците и пристанищата) Georgi Slavjanov poslal kapitánům Bulharské obchodní přepravní společnosti zvláštní pokyny ohledně opatření k předcházení velkým potenciálním nehodám s emigranty. V souvislosti s požadavkem na doprovod přesídlenců byl státní nemocnicí ve Varně vyslán zdravotnický personál, jenž měl pomáhat na lodích. Náklady spojené s dopravou vystěhovalců nesl stát.

Poté, co Bulharsko získalo zpět jižní Dobrudžu, následovala její reorganizace. Osvobozené dobrudžské území fungovalo jako samostatná správní jednotka a na jeho uspořádání byly vyčleněny zvláštní finanční prostředky. Pro postupný proces předávání správy nad touto oblastí bylo v souladu s podepsanou dohodou podle přílohy B dokumentu rozděleno území jižní Dobrudži do čtyř zón.

Na pozice uvolněné Rumuny měli být jmenováni Bulhaři. Tato místa měla být nejdříve obsazena starosty, kteří měli organizovat provedení změn.¹²¹

Bulharská vláda zplnomocnila pověřené delegáty a správce obcí, aby přijali postoupené území. Ministr vnitra a další vyšší úředníci poučili na proběhlé konferenci budoucí organizátory o jejich úkolech v jižní Dobrudži. Pokyny se týkaly organizace vzdělávacích, administrativních, agronomických, vojenských, zdravotnických a dalších činností místní správy v nově založených obcích. Jako zplnomocnění zástupci státní moci byli vybráni správci se zkušenostmi z jiných bulharských obcí, kteří měli položit základy místní bulharské správy, dále měli komunikovat s rumunskými místními úřady a vytvořit dokumenty pro přijetí obcí a městského majetku. Ve zřizovaných vesnicích u větších obcí měli být vzdělanější rolníci jmenováni zástupci starostů.

Bylo vysláno ženijní vojsko, aby pomohlo starostům při sklizni slunečnic a kukuřice z polí těch rumunských zemědělců, kteří opustili jižní Dobrudžu. Jen v obci Karamanlii

¹²¹ МАНДЖУКОВ, Х. *За някои социално-икономически и културно-просветни мероприятия на българската власт в Южна Добруджа през 1940-1942 г.* In: Добруджа - 2. Варна: 1985, s. 146.

(dnešní Vaklino) bylo za pomoci traktorů a povozů sklizeno 10 tun slunečnic a 220 tun kukuřice.¹²²

Bez ohledu na to, čím se dříve živili vystěhovalci ze severní Dobružde, museli začít v nových podmínkách od samého začátku. Byly jim poskytnuty bezúročné půjčky, aby mohli začít s obchodem a řemesly a živit hospodářská zvířata. Pro část nevzdělaných Dobružďanů, která si uchovala svou bulharskou národnost, byly uspořádány bezplatné večerní kurzy gramotnosti a otevřeny různé další odborné kurzy.

Tyto výzvy byly pro stát velice těžké. Stát musel poskytnout přístřeší desítkám tisíc lidí. Musel také zajistit novým obyvatelům půdu, živobytí, lékařskou pomoc, pracovní příležitosti a vzdělávání.

V souladu s ústavou a nově přijatými zákony v Bulharsku byly zřízeny státní a městské orgány a úřady na připojeném území jižní Dobružde.

Aby se vnesl určitý řád při realizaci Craiovské dohody v jižní Dobruždi, vláda v čele s Bogdanem Filovem přijala v období od září 1940 do září 1941 značné množství nových zákonů a vyhlášek.¹²³ Můžeme jmenovat ty nejdůležitější: *Vyhláška o poskytování bytových a hospodářských budov pro přesídlence ze severní Dobružde*¹²⁴, *Vyhláška o navrácení zkonfiskovaných pozemků rumunským státem v jižní Dobruždi náležejících bulharským státním příslušníkům*¹²⁵, *Vyhláška o konečném umístění a výměně pozemků vystěhovalců ze severní Dobružde*, *Nářízení o provedení výměny bulharského a rumunského obyvatelstva podle Craiovské dohody*, *Dohoda o odstranění všech sporných otázek týkajících se uskutečňování Craiovské dohody* a další. Na pětadvacátém národním shromáždění byl také přijat *Zákon o zatížení obyvatel jižní Dobruždi přímými daněmi*.¹²⁶ Byl rovněž nově přijat *Zákon o organizaci bulharských státních příslušníků v Dobruždi*, podle něhož se mělo stát bulharským státním příslušníkem rumunské obyvatelstvo nerumunského původu zmíněné v Craiovské dohodě.

¹²² Освобождението на Каварна. Морски сговор, ч. 8, 1940.

¹²³ ГЕОРГИЕВА, С. Приложение на крайовския договор/1940г./ Оземляване и одворяване на севернодобруджанци и придолити по време на войната/1941-1945г./ таврийски българи в Дуловска околия. In: Научни трудове на Русенския университет, т. 51. Русе: 2012, s. 62.

¹²⁴ Държавен вестник, ч. 10, 21.5.1941.

¹²⁵ Държавен вестник, ч. 114, 3.6.1941.

¹²⁶ Държавен вестник, ч. 260, 20.11.1940.

Zákon o uspořádání vlastnictví nemovitostí v jižní Dobrudži z roku 1942 upravoval majetkové vztahy vystěhovalců ze severní Dobrudže, dále odškodnění či navrácení nemovitostí zabavených rumunským státem, úpravy pozemků, platnost rodných a úmrtních listů vydaných v době rumunské správy v jižní Dobrudži.¹²⁷

Bulharští státníci během tohoto obtížného období ukázali záviděníhodné předvídání a starost o rozvoj pozemkových vztahů v zemi. Bulharsko bylo státem, kde hlavní obživa obyvatelstva pocházela ze zemědělství. Zemědělství tvořilo základ hospodářského rozvoje státu. Bulharští politici se kontrolou a konsolidací jednotlivých hospodářství, snažili zajistit příznivější podmínky pro rozvoj zemědělství. Cílem bylo vytvořit podmínky pro konkurenceschopnost bulharské produkce a evropského trhu prostřednictvím efektivního zemědělství. Důraz se kladl na pozemkové úpravy a byl definován právní rámec, který byl velmi vhodný pro svou dobu. Právní normy týkající se ověřování vlastnických práv, všech druhů vyvlastňování, typů vlastnictví, užívání a nakládání s nemovitostmi a jejich odpovídající mapování (a to platilo i pro zemědělskou půdu) byly velmi podrobně stanovené. Péči o dobrého hospodáře projevily stát ve svém zákonodárství, a to jak s ohledem na pozornost věnovanou různým druhům vlastnictví, tak i celému rozvoji zemědělství s přihlédnutím ke všem historickým skutečnostem. Rovněž bylo využito nejmodernějších konceptů té doby pro efektivní a ekonomicky výhodné zemědělství.

Vytvořené komise měly velkou práci s přivítáním a umístěním Bulharů ze severní Dobrudže. Do přesídlování byli zapojeni starostové a městské úřady, agronomové a lékaři. Hlavním problémem, které musely komise řešit, byla půda. Dobrudžané přicházející na jih museli dostat tolik půdy, kolik měli ve svých rodných místech v severní Dobrudži.¹²⁸

Pole byla zorána a oseta ozimy ještě před tím, než je komise rozdělila. Na pomoc Dobrudžanů bylo z vnitrozemí státu posláno 186 traktorů. Starostové přijali opatření, aby zajistili chléb pro všechny Dobrudžany.¹²⁹

Usídlování vystěhovalců ze severní Dobrudže šlo rychlým tempem. Obecně se toto obyvatelstvo mělo usazovat v domech dřívějších rumunských kolonistů. Při vysídlování

¹²⁷ Държавен вестник, ч. 157, 20.7.1942.

¹²⁸ ГЕОРГИЕВА, С. *Приложение на крайовския договор/1940г./ Оземляване и одворяване на севернодобруджанци и придошлите по време на войната/1941-1945г./ таврийски българи в Дуловска околия*. In: Научни трудове на Русенския университет, т. 51. Русе: 2012, s. 62.

¹²⁹ *Tamtéž*, s. 63.

tohoto území brali s sebou Rumuni kromě osobních věcí a vybavení také vše, co bylo možné vyrvat a přepravit na rumunské teritorium. Co nemohli odvézt, to zničili nebo zapálili. Za účelem obnovení domů a hospodářských budov bylo nutné, aby 66 pracovních skupin z celé země pracovalo 225 dní. Nově bylo postaveno 743 budov.¹³⁰

Kvůli národním zájmům obou států museli Bulhaři ze severní Dobrudže přinést oběti a povinně opustit toto území. Navzdory rozporným názorům na osud severní Dobrudže se celkové kladné hodnocení smlouvy nezměnilo. Historické pozadí neumožnilo zcela vyřešit dobrudžskou otázku. Žádná významná politická strana se neodhodlala oficiálně žádat o připojení celé oblasti k Bulharsku. Největší bulharskou geopolitickou chybou bylo vysídlení severní Dobrudže. Jen o patnáct let později žilo v župě Konstanca pouze 361 Bulharů. Přestože existovali Bulhaři, kteří se rozhodli zůstat, bulharské obyvatelstvo již nepatřilo k nejpočetnějším národnostním skupinám.

¹³⁰ ГЕОРГИЕВА, С. *Приложение на крайовския договор/1940г./ Оземляване и одворяване на севернодобруджанци и придошлите по време на войната/1941-1945г./ таврийски българи в Дуловска околия*. In: Научни трудове на Русенския университет, т. 51. Русе: 2012, s. 63.

Závěr

Po analýze literatury na toto téma lze vyvodit následující závěry: dobrudžská otázka, která se poprvé objevila po podepsání Berlínské smlouvy z roku 1878, měla velký význam v bulharsko-rumunských vztazích, a to především po druhé balkánské válce a po rumunské okupaci jižní části oblasti.

Berlínská smlouva odsoudila Bulhary k boji za národní sjednocení. Tento boj byl plný těžkých obětí a zoufalství, ale zároveň byl spravedlivý a nadějeplný. V dějinách bulharského národa bylo rozhodnutí Berlínského kongresu fatálním okamžikem, jenž v dalším století zanechal trvalé stopy a strašlivé důsledky v politickém vývoji. Tak byl bulharský národ, který v průběhu pěti století turecké nadvlády dokázal udržet svou etnickou jednotu, v létě roku 1878 pouze částečně osvobozen, avšak zcela roztříštěn.

Dobrudžská otázka byla ve svém počátku výsledkem v hlubinách historie zaniklého ruského absolutismu a nikoliv rumunské národní politiky. Dokud tato vláda nevznesla otázku vlády v Besarábii a v ústí Dunaje, do té doby si nikdo v Rumunsku nemyslel, že by mohl vládnout v Dobrudži a usilovat o území nacházející se směrem na jih.

Připojení severní Dobrudže k Rumunsku na podzim roku 1878 mělo důležité následky jak pro další vývoj, do té doby dobrých, bulharsko-rumunských vztahů, tak i pro bulharské obyvatelstvo v tomto regionu. Vzhledem ke strategickému významu oblasti si rumunská vláda od samého počátku stanovila za cíl rumunizovat toto území co nejrychleji.

Po odtržení severní Dobrudže od Bulharska a po nevyřešených hraničních otázkách se aspirace rumunské nacionalistické buržoazie k jižní Dobrudži a severovýchodnímu Bulharsku zintenzívnily. Rumunská vláda byla přesvědčena, že zavedením zvláštního režimu, a to plným zbavením politických práv celého místního obyvatelstva, by mohla dosáhnout svého cíle, tedy rumunizovat toto území. Velká opatření byla také prováděna v oblasti agrárních vztahů s cílem vytvořit rozsáhlý pozemkový fond pro kolonizaci etnických Rumunů.

Během první světové války získala dobrudžská otázka na scéně "velké hry" nový rozměr. Bulharský sen o osvobození Dobrudže skončil Soluňským příměřím. Navzdory nesporným historickým, etnickým, geografickým a ekonomickým právům na jižní Dobrudžu ji Bulharsko znovu muselo předat Rumunsku.

Rumunská vláda v Dobrudži se vyznačovala loupežemi, odepíráním všech práv a veškerých spravedlností Bulharům, rázným a trvalým popíráním práva na občanství místního

obyvatelstva, útlakem a všudypřítomným terorem nad všemi a nad vším: i nad kulturní a církevní svobodou, nad právem na vlastnictví, nad právem na myšlení a nad jakýmkoli projevem v každodenních vztazích běžného života, dále při vykonávání zemědělství a obchodu, řemesel, násilnou rumunizací, osídlováním uloupených území; nucenou migrací, násilným odebráním pozemků jednotlivcům a veřejným institucím, neustálou perzekucí kvůli fiktivním spiknutím a špionáží a nepokoji.

Smlouva o respektování práv menšin byla jediným mezinárodním aktem, který zaručoval dodržování práv Bulharů v Dobrudži. Tuto dohodu podepsalo 9. prosince 1919 Rumunské království se státy Dohody a jejich spojenci.

Na základě analýzy literatury na toto téma lze usuzovat, že Rumunsko a Bulharsko zastávaly zcela opačné pozice a vzájemně se konfrontovaly při vypracování mezinárodního systému pro menšiny, který vznikl kvůli jejich problémům a geopolitickým zájmům v tomto ohledu. Tyto problémy a zájmy byly v bulharském případě považovány za zcela okrajové, zatímco v Rumunsku je pokládaly za velmi důležité. Rumunsko reagovalo vůči menšinovým smlouvám negativně. Klíčové argumenty se vztahovaly k názoru, že Rumunsko jakožto nezávislý stát nemůže akceptovat zásah vnějších faktorů při řešení jejich vnitřních národnostních problémů.

Bulharská menšina představovala pro Rumunsko problém kvůli své kompaktnosti a nedostatku rumunského obyvatelstva v jižní Dobrudži. Nejistota vlády nad touto oblastí se zrodila na základě bulharského iredentismu, legálních menšinových požadavků podporovaných Bulharskem a jeho územních nároků (na etnické bázi) k jižní Dobrudži.

Důvodem pro rozšíření národněosvobozeneckého hnutí v oblasti Dobrudži byly jak snahy rumunských orgánů asimilovat a denacionalizovat dobrudžské obyvatelstvo, tak i jejich cíl zbavit Dobrudžany jejich historické identity. Vyhlídka na vyřešení dobrudžského problému se zdála v nedohlednu s ohledem na potvrzení statu quo ve Versailles. V tak těžkém okamžiku pro Bulharsko, kdy se po převratu z 9. června 1923 nacházelo na pokraji občanské války, tehdy probíhal proces založení Vnitřní dobrudžské revoluční organizace. Symbióza mezi pravíci a levicí ve vedení VDRO trvala přibližně dva roky. Přechodný kompromis, který byl nalezen v jejím vedení mezi přívrženci Demokratické dohody a Vojenského svazu na jedné straně a komunisty na straně druhé, netrval příliš dlouho. Činnost levice a pravice byla zpočátku jednotně zaměřena na izolaci autonomistického proudu v emigrantském

Dobrudžském hnutí. To vedlo k vytvoření podmínek pro rozpolcenost ve vedení a k vybudování struktur organizace.

Navzdory politické rozpolcenosti se VDRO podařilo v prvních letech své existence rozvinout četnický aparát, který krátce respektoval zločinecké tlupy v oblasti.

Ve 2. polovině 20. let nastalo období „klidu“ v četnických akcích VDRO. V jejím vedení již nebyli žádní komunisté, avšak vážnější opatření, která bulharská vláda podnikla s cílem ukončit četnické akce, přinutilo vyšší funkcionáře pravice změnit taktiku a zaměřit se na legální formy boje.

Převrat z 19. května 1934 a následný rozpad národněosvobozeneckých organizací v zemi ukončily možnosti VDRO provádět organizovanou četnickou propagandu v Dobrudži.

Po celou dobu existence VDRO se její členové aktivně účastnili také legálního Dobrudžského hnutí. Legální organizace Dobrudžanů vždy vykazovala větší či menší vliv na směr jejich činnosti.

Za jeden z vrcholů činnosti bulharské diplomacie, a zejména činů cara Borise III., se považovalo navrácení jižní Dobrudže. V podmínkách probíhající druhé světové války se Bulharsku podařilo mírovou cestou znovu získat toto území, aniž by se prolila kapka krve.

Seznam použité literatury a odborných pramenů

Primární zdroje:

Бежански глас, č. 2, 22.9.1922.

Добруджа, č. 205, 1.11.1918.

Добруджа, č. 206, 6.11.1918.

Добруджа, č. 215, 1.3.1919.

Добруджа, č. 285, 1.11.1919.

Добруджански глас, č. 10, 12.9.1919.

Държавен вестник, č. 1, 1.4.1914.

Държавен вестник, č. 206, 12.9.1940.

Държавен вестник, č. 10, 21.5.1941.

Държавен вестник, č. 114, 3.6.1941.

Държавен вестник, č. 260, 20.11.1940.

Държавен вестник, č. 157, 20.7.1942.

Морски сговор, č. 8, 1940.

Народно слово, č. 1, 1919.

Русенска поща, č. 408, 12.4.1913.

Русенска поща, č. 579, 3.11.1923.

Русенска поща, č. 748, 3.6.1924.

Варненски окръжен вестник, č. 11, 20.5.1914.

Sekundární zdroje:

АНЧЕВ, С. *Балканите – начин на употреба 1918 – 1938 г.* Част първа. Велико Търново: Университетско издателство „Св. Св. Кирил и Методий“, 2006.

АНЧЕВ, С. *Бесарабският въпрос и определянето на българо-румънската граница в Добруджа (1878 г.)*. In: Българите в Северното Причерноморие (изследвания и материали), т. IV. Велико Търново: 1995.

ARDELEANU, C. *Romania's Investments in Its Maritime Ports (1878–1914)*. Black Sea Project Working Papers vol. I, Port cities of Western Black sea coast and The Danube, Economic and Social Development the long nineteenth century. Corfu: 2016.

БАЕВА, И. *Представата за Европа в модерна България – от Османската империя до Европейския съюз*. Slavia Meridionalis, ч. 12, 2012.

SABADA, L. a kol. *Evropa regionů*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009.

ЦАНКОВ-ДЕРИЖАН, Х., *Златната книга за Златна Добруджа*. София: Печатница Хр. Г. Данов, 1940.

ДЯКОВИЧ, А. *Добруджа под гнета на румъните*. Научна експедиция в Добруджа. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 1917.

DJUVARA, T. G. *Cent projets de partage la Turquie (1281–1913)*. Paris: Librairie Felix Alcan, 1914.

ФИЛОВА, Е. *Дневник*. София: Христо Ботев, 1992.

ГАБЕ, П. *Румъния в Добруджа 1913–1916*. София: Държавна печатница, 1917.

ГЕНЧЕВ, Н. *Външната политика на България (1938-1941)*. София: Издателство Вектор, 1998.

ГЕНОВ, Г. *Международни актове и договори, засягащи България*. София: Придворна печатница, 1940.

ГЕОРГИЕВ, И. *Добруджа в борбата за свобода 1913-1940: спомени и бележки за добруджанското революционно движение*. София: Издателство на Българската комунистическа партия, 1962.

ГЕОРГИЕВ, Й. *Добруджа и разстрела на Петър Чапкѝна през 1937 г. в Добрич*. Добрич: Изд. авт., 1992.

ГЕОРГИЕВА, С. *Приложение на крайовския договор/1940г./*. *Оземляване и одворяване на севернодобруджанци и придошлите по време на войната/1941-1945г./ таврийски българи в Дуловска околия*. In: Научни трудове на Русенския университет, т. 51. Русе: 2012.

ГЕОРГИЕВА, С. *Добруджанската чета*. София: Военно издателство, 1991.

ГЮДУРОВ, Д. *Българи и власи в малцинствената политика на България и Румъния*. Годишник на Департамент История, Т. VIII. София: Нов български университет, 2013.

ХРИСТОВ, Х. *Освобождението на България и политиката на западните държави 1876–1878*. София: Издателство на българската академия на науките, 1968.

ЯНЕВ, И. *Външната политика на България през Втората световна война в българската историческа литература 1938–1944 г.* София: Литернет, 2006.

IONESCU, M. D. *Dobrogea în pragul veacului al XX-lea: geografia matematică, fizică, politică, economică și militară*. București: Atelierele Grafice I. V. Socescu, 1904.

ЙОРДАНОВ, Д. *Западните проекти за прекрояването на Балканите от 1875–1876 г. и мястото на България в тях*. In: Балканите – език, история, култура, т. V. Велико Търново: Университетско издателство "Св. св. Кирил и Методий", 2017.

KOGĂLNICEANU, V. M. *Dobrogea: 1879-1909: drepturi politice fără libertăți*. București: Soces & C-ie, 1910.

КОНСТАНТИНОВ, П. *История на България с някои премълчани досега исторически факти 681–2001*. София: Карина М, 2001.

МАНДЖУКОВ, Х. *За някои социално-икономически и културно-просветни мероприятия на българската власт в Южна Добруджа през 1940-1942 г.* In: Добруджа - 2. Варна: 1985.

МАРКОВ, М. *Историческите права на България върху Добруджа*. София: 1917.

МАРКОВ, М. *Политическата съдба на Добруджа след Берлинския конгрес 1878-1916*. София: Държавна печатница, 1917.

- МИЛАЧКОВ, В. *Националноосвободителните борби на добруджанските българи (1919-1940)*. In: История на Добруджа, т. 4. Велико Търново: 2007.
- МИЛАЧКОВ, В. *Създаването на Вътрешната добруджанска революционна организация и Съюзът "Добруджа"*. In: Военноисторически сборник, щ. 2, 1997.
- MILLER, M. *Bulgaria During the Second world war*. California: Stanford University Press, 1975.
- МИТЕВ, Д., МИЛАЧКОВ, В. *Програмата на Вътрешната добруджанска организация от 6 ноември 1923 година*. In: Архивен преглед, щ. 3, 1990.
- NASTOVICI, E. *Cu privire la unele aspecte ale relațiilor româno-bulgare în anii 1914-1916*, In: Anale, Universității București, Series Social Sciences. History, XVII, București: 1968.
- НЯГУЛОВ, Б. *Българските малцинствени проблеми в Бесарабия пред обществото на народите*. In: История на Добруджа. Т. 4, 1878-1944. Велико Търново: 2007.
- НЯГУЛОВ, Б. *Висшият съвет на българите в Румъния*. Векове, щ. 4, 1990.
- НЯГУЛОВ, Б. *Власите и гърците*. In: История на България, Т. 9. История на България 1918–1944. София: 2012.
- НЯГУЛОВ, Б. *Малцинственото движение на добруджанските българи в Румъния*. In: История на Добруджа, том IV, 1878–1944. Велико Търново: Фабер, 2007.
- NOUZILLE, J. *La frontière bulgaroroumaine en Dobroudja*. Revue Roumaine d'Histoire, XXXV, No 1–2, Bucarest: 1996.
- ОГНЯНОВ, Л. *Нови очерци по българска история 1878-1948*. София: ИК ВЕК 22, 1995.
- ПАВЛОВ, П. *100 неща, които трябва да знаем за историята на България – вековете на османското робство*. София: Световна библиотека, 2008.
- ПЕНЕРЛИЕВ, М. *Северна Добруджа като част от Българското културна-географско пространство*. In: Балканите-език, история, култура, Т. IV. Велико Търново: Университетско издателство "Св. св. Кирил и Методий", 2015.
- ПЕТРОВ, П. *Научна експедиция в Добруджа, 1917 г.* II. изд. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 1994.

ПОПОВ, Ж. *Българите в северна Добруджа 1878-1913*. София: Иван Вазов, 1991.

ПОПОВ, Ж. *Впечатления на А. Кемилев за севернодобруджанските българи през време на тяхното преселване в Южна Добруджа, 1940 г.* In: Северна Добруджа. Пътеписни бележки и спомени за българите (1878-1940). София: УИ Св. Климент Охридски, 1993.

RYCHLÍK, J. *Dějiny Bulharska*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2000.

ТОДОРОВ, П. *Освободителните борби на Добруджа. Добруджанска революционна организация 1925-1940*. София: 1992.

ЗЛАТЕВ, Л. *Вътрешната добруджанска революционна организация (ВДРО) 1923-1940*. Русе: 2009.

ЗЛАТЕВ, Л., ЛЕБИКЯН, Х. *Иван Хаджииванов родови корени, общественик и деен ръководител на борбата за освобождението на Добруджа*. Русе: 2005.

Internetové zdroje:

Dobrogea de Nord [vid. 2019-11-02]. Dostupné z:

https://ro.wikipedia.org/wiki/Dobrogea_de_Nord. Navštíveno 2.11.2019.

Електронен вестник за музеология и военна история, ч. 1, 2017. [vid. 2019-11-12]

Dostupné z:

http://www.militarymuseum.bg/Pages/Publications/Electronic%20journal/broeve/2017_01.

Navštíveno 12.11.2019

Южна Добруджа [vid. 2019-11-02]. Dostupné z:

https://bg.wikipedia.org/wiki/Южна_Добруджа. Navštíveno 2.11.2019.

КОЛЕВ, Й. *Българското национално малцинство в Добруджа*. [vid. 2019-11-14]

Dostupné z: <http://bgdiaspora.h3b.ru/3304>. Navštíveno 14.11.2019.

Крайовският договор (1940 г.) и българските моряци. [vid. 2019-12-06]. Dostupné z:

https://www.morskivestnik.com/mor_kolekcii/izsledwaniq/krayova.html. Navštíveno 6.12.2019.

Писмото, с което цар Фердинанд поиска Южна Добруджа от Хитлер [vid. 2019-12-05].

Dostupné z: <https://bulgarianhistory.org/pismo-ferdinand-hitler/>. Navštíveno 5.12.2019.

Seznam použitých zkratk

atd.	a tak dále
BZLS	Bulharský zemědělský lidový svaz
čl.	článek
DRO	Dobrudžská revoluční organizace
např.	například
resp.	respektive
s.	strana
SSSR	Sovětský svaz
tj.	to jest
tzv.	takzvaný
ÚV	Ústřední výbor
VDRO	Vnitřní dobrudžský revoluční výbor
vid.	viděno

Seznam příloh

Příloha č. 1: Třetí bulharské carství. ПОПОВ, С. *Границите на България 1876-1919*. София: Книгоиздателство Хр. Г. Данов, 1940, s. 40.

Příloha č. 2: Územní změny v Dobrudži od roku 1878. Dostupné z:
<https://www.wikiwand.com/cs/Dobrudža>.

Příloha č. 3: Bulharský text vydaného manifestu knížete Carola I. týkající se připojení Dobrudže k Rumunsku ze dne 14. listopadu 1878. МАРКОВ, М. *Политическата съдба на Добруджа след Берлинския конгрес 1878-1916*. София: Държавна печатница, 1917.

Příloha č. 4: Noviny *Добруджа*, č. 205, 1.11.1918.

Příloha č. 5: Noviny *Добруджански глас*, č. 10, 12.9.1919.

Příloha č. 6: Noviny *Морски сговор*, č. 8, 1940.

Příloha č. 7: Noviny *Варненски окръжен вестник*, č. 11, 20.5.1914.

Příloha č. 2: Územní změny v Dobrudži od roku 1878.

КАРОЛЪ I

Съ милостьтъ на Бога и народната воля самодържець
на ромънскійтъ народъ на всички отъ настояще и въ
бъльше здравіе.

Добруджянски жители!

Великити Европейски сили чрезъ Берлинскійтъ
трактатъ соединиха страната Ви съ Романія.

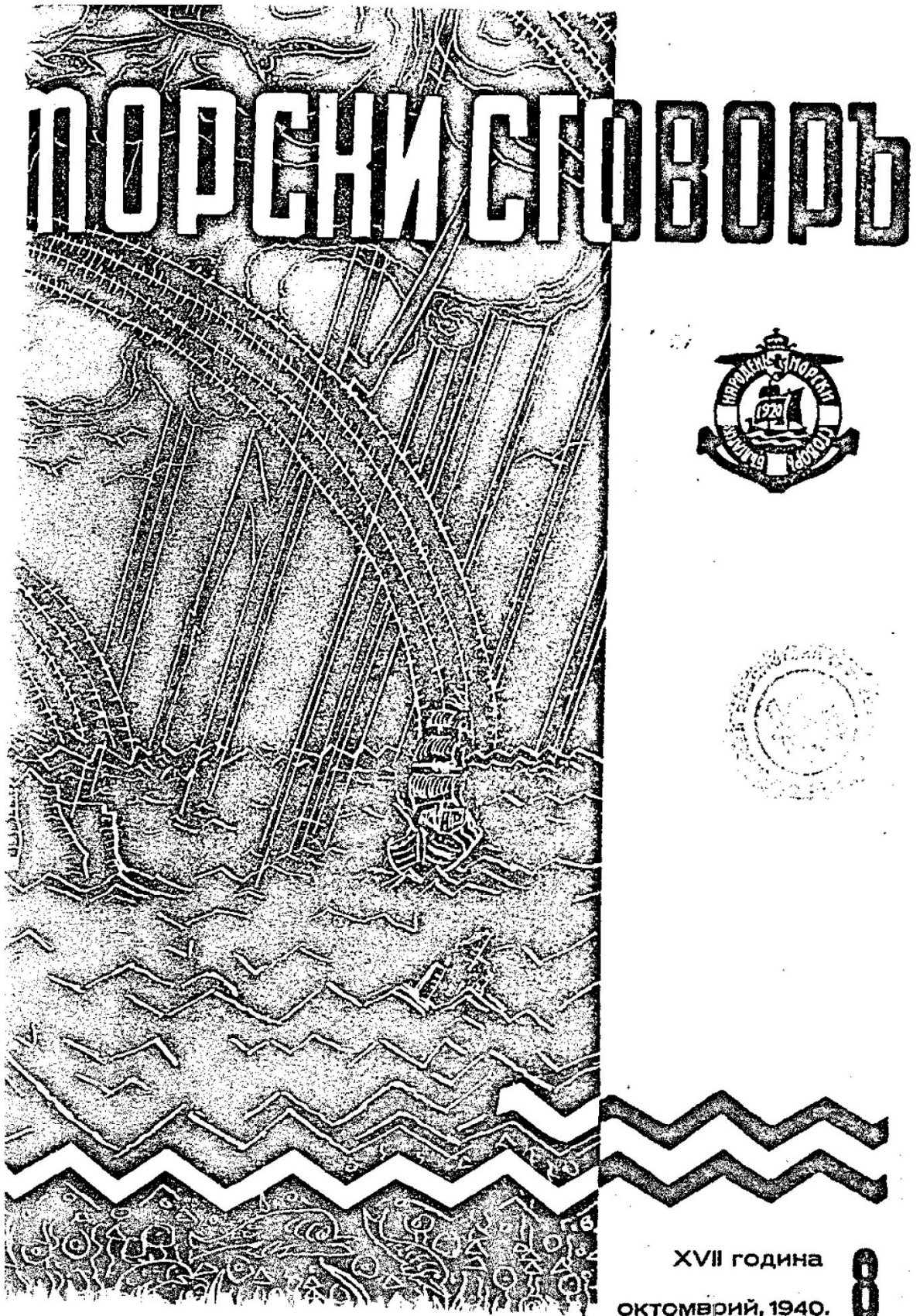
Ний не влязъмъ въ предѣлнѣ Ви опредѣлени
отъ Европа кжто завоеватели; но и Вамъ Ви іе
извѣстно че много Ромънска кръвь са пролѣ за осво-
божденіето на народити отъ правітъ брѣгъ на Дунава.

Жители отъ всѣка народность и вѣра!

Добруджя принадлежаща отъ древни времена
на Мирчу Старійтъ и на Великійтъ Стефанъ, отъ
днесъ прави часть отъ Романія. Отъ днесъ Вій зави-
сите отъ Государство, гдѣто не произвола, но само
законъ обсаденъ и удобренъ отъ народа рѣшава
и управлява.

Най свѣтитѣ и най склпннѣ чловѣчески добрини
както: живота, честьта и имота сж туряни подъ
защыта на една конституція, за която намъ завиж-
датъ много други народности. Вашата вѣра, Сѣмей-
ствата Ви, и прагътъ на жилищата Ви, ще бждатъ
защитени съ законити ни и никой не ще ги наруши
безъ законно наказаніе за туй.

Příloha č. 3: Bulharský text vydaného manifestu knížete Carola I. týkající se připojení Dobružky k Rumunsku ze dne 14. listopadu 1878.

Příloha č. 6: Noviny *Морски сговор*, č. 8, 1940.

ВАРНЕНСКИ ОКРЪЖЕНЪ ВЪСТНИКЪ

Издава Варненската Ок.

Ивлива най-малко три пѣти въ мѣсеца.
Абонаментъ 2 лева годишно, 1 левъ за 6 мѣсеца,
на общинитѣ, училищата, кръчми, хотели и
кефенетата въ окръга — бесплатно.
Всичко що се отнася до вѣстника да се изпра-
ща до: Постоянната Комисия — Варна.

уче
въ др.

Обявен.
се приематъ

янна Ко

ки и та
стр. 0
ди п

Варна

отъ ча
лъ при изно

словня.

Официаленъ отдѣлъ.

Извлечения отъ протоколитѣ на II редовна
сесия на Варненский Окр. Съвѣтъ.
(продължение)

ПРОТОКОЛЪ № 27.

На Варненски окр. съвѣтъ отъ засѣданieto
му на 2 ноемврий 1913 год., IX избирате-
теленъ периодъ, 2-а редовна сесия.

Приемане протоколъ № 25. Прочете се
протокола на Съвѣта отъ миналото засѣдание
подъ № 25, който се прие безъ измѣнение.

РЪШЕНИЕ № 104.

Разгледа се доклада на избраната комп-
сия, по уреждане окръжното Ступанство „Св.
Константинъ“, и съвѣта рѣши: Кредита по §
36 отъ разходната частъ на окръжния бюд-
жетъ за 1914 г. да се употребя: 1) За изу-
чване терена на ступанството; 2) За израбо-
тване подробенъ пивслагационенъ планъ на сж-
щото и 3) За изработване чрезъ конкурсъ,
планъ за прѣобръщането на ступанството въ
Курортъ.

РЪШЕНИЕ № 105.

Разгледа се устното заявление на прото-
колита Ст. Хаджиевъ, съ което моли отпу-
щането му 60 лв. възнаграждение за продл-
жението сесията на съвѣта, съ 5 дни, прѣзъ
което време е положилъ добавъченъ трудъ.
Съвѣта намира молбата на Хаджиевъ за спра-
ведлива и рѣши: Да се заплати на протоко-
листа Стефанъ Хаджиевъ още (60) шестъде-
сетъ лева добавъчно възнаграждение за поло-

жения отъ него извънъ условието трудъ отъ
петъ дни, за времето, когато сесията е била
продължена; сумата ще се заплати отъ § за
непрѣдвиденитѣ разходи по бюджета за 1913 г.
РЪШЕНИЕ № 106.

Прѣдсѣдателя помоли съвѣта да вземе рѣ-
шение, какъ да се постъпи съ тия отъ окр.
съвѣтници, които сж отсъствували отъ засѣ-
данията на съвѣта безъ уважителни причини.
Закона давалъ право на послѣдния да ги гло-
би, ако намира за това нѣкои причини.

Съвѣта рѣши: Окръжнитѣ съвѣтници, ко-
ито безъ законни причини не сж посѣщавали
редовно засѣданията на окръжния съвѣтъ, да
не се глобаватъ.

РЪШЕНИЕ № 107.

Прѣдсѣдателя поиска, да се опълномоща
постоянното присѣствие, да поднесе прото-
колитѣ на окръж. Съвѣтъ отъ днесъ подъ
№ №, 26 и 27, пожеже по физическа невъз-
можность, тѣ не сж приготвени отъ протоко-
листа, а ще бждатъ готови едва утрѣ, а пъкъ
сесията ще бжде закрыта още сега слѣдъ при-
вършване на дневния редъ.

Съвѣта рѣши: Опълномощава се посто-
яното присѣствие да поднесе протоколитѣ
на окр. съвѣтъ отъ днесъ подъ № № 26 и 27.

Закриване на сесията. Прѣдсѣдателя
слѣдъ товва, съобщи, че дневния редъ, а съ
това всички въпроси на окр. съвѣтъ сж при-
вършени, та помоли окр. Управителъ да за-
крие сесията на послѣдния.

Окръжния Управителъ прѣдъ видъ зая-
влението на прѣдсѣдателя на съвѣта пристѣ-